

Het veiligheidsgevoel op de amateurvoetbalvelden: de kracht van clubcultuur en hoe deze gestimuleerd kan worden

**Perceived safety in amateur football: the role of club culture and strategies for its
 enhancement**

David Schootstra (S5712033)

Master

Sociologie van Criminaliteit & Veiligheid
 Rijksuniversiteit Groningen

Einddatum

Augustus 2025

Begeleider

Drs. B. Bieleman

Referent

Drs. T. Van der Zee

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie, getiteld “*Het veiligheidsgevoel op de amateurvoetbalvelden: de kracht van clubcultuur en hoe deze gestimuleerd kan worden*”. De afgelopen maanden heb ik met toewijding gewerkt aan dit onderzoek, waarin de relatie tussen clubcultuur en het veiligheidsgevoel binnen Friese amateurvoetbalverenigingen centraal staat. Dit onderzoek vormt het sluitstuk van mijn master Sociologie, met de specialisatie Criminaliteit en Veiligheid, aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Het schrijven van deze scriptie was een intensief maar waardevol proces. Het bood mij de kans om een maatschappelijk relevant vraagstuk vanuit een wetenschappelijk perspectief te onderzoeken en om kennis te maken met de praktijkwereld van sportverenigingen en beleidsorganisaties. In het bijzonder wil ik Sport Fryslân bedanken voor hun bereidheid om dit onderzoek mede mogelijk te maken en de betrokken verenigingen voor hun deelname en openheid.

Daarnaast ben ik dank verschuldigd aan mijn begeleider, Drs. B. Bieleman, voor de scherpe feedback, kritische vragen en de ruimte die hij mij gaf om mijn eigen ideeën uit te werken. Ook wil ik Drs. T. Van der Zee bedanken voor zijn rol als referent.

Tot slot gaat mijn dank uit naar mijn familie en vrienden, die mij in dit proces hebben gesteund met hun geduld, aanmoediging en vertrouwen. Hun steun gaf mij de energie om door te zetten, ook wanneer het schrijfproces soms uitdagend was.

Ik wens u veel leesplezier toe.

David Schootstra

Augustus 2025

Samenvatting

Incidenten en agressie nemen toe binnen het Nederlandse amateurvoetbal, wat het veiligheidsgevoel van leden en de sociale functie van verenigingen onder druk zet. Formele maatregelen, zoals sancties en protocollen, blijken in de praktijk vaak lastig uitvoerbaar voor vrijwilligers en bestuursleden. Dit onderzoek richt zich daarom op de vraag welke elementen van clubcultuur bijdragen aan het veiligheidsgevoel binnen amateurvoetbalverenigingen, en hoe deze zonder formele regelgeving kunnen worden gestimuleerd.

Het theoretisch kader combineert sociologische inzichten over clubcultuur, sociale cohesie, informele sociale controle en gedeeld normbesef. Clubcultuur is daarbij uitgewerkt in drie dimensies: gedrag, mindset en groepsarena. Daarnaast zijn vijf verklarende mechanismen onderzocht die de relatie tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel mogelijk beïnvloeden: sociale voorspelbaarheid, sociale controle, positierelaties, sociale cohesie en sociale inbedding van normen.

Het onderzoek is uitgevoerd met een kwantitatieve vragenlijst onder leden van Friese amateurvoetbalverenigingen ($n = 52$), verspreid over 22 clubs. De steekproef omvatte bestuursleden, spelers, trainers, vrijwilligers en ouders/supporters. De data zijn geanalyseerd met multilevelmodellen, waarin zowel individuele als clubverschillen zijn meegenomen.

De resultaten laten zien dat clubcultuur positief samenhangt met het veiligheidsgevoel van leden. Respondenten die hun clubcultuur sterker ervaren, rapporteren gemiddeld een hoger veiligheidsgevoel. Ook sociale controle, sociale cohesie en sociale inbedding van normen lieten aanwijzingen zien voor een mogelijke verklarende rol. Tegelijkertijd is de steekproefomvang beperkt en zijn sommige variabelen minder betrouwbaar gebleken, waardoor de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Dit onderzoek biedt daarmee een eerste indicatie dat informele structuren zoals gedeelde gedragsnormen, aanspreekgedrag en onderlinge steun relevant kunnen zijn voor sociale veiligheid binnen verenigingen. Verdere studie met grotere en meer diverse steekproeven is nodig om deze verbanden te bevestigen en beter te begrijpen hoe clubcultuur in de praktijk kan bijdragen aan een veilig en verbindend verenigingsklimaat.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	7
1.1 Toename van agressie	7
1.2 Gevolgen voor het sociale klimaat binnen verenigingen.....	7
1.3 De opkomst van clubcultuur als alternatief voor formele handhaving.....	8
1.4 Belemmeringen in de praktijk.....	9
1.5 Probleemstelling	9
1.6 Relevantie	10
1.6.1 Sociologische relevantie.....	10
1.6.2 Wetenschappelijke relevantie.....	10
1.6.3 Maatschappelijke relevantie	11
1. Theoretisch kader.....	12
2.1 Clubcultuur: definitie, dimensies en sociale werking.....	12
2.1.1 Gedrag	13
2.1.2 Mindset.....	14
2.1.3 Groepsarena.....	14
2.2 Veiligheidsgevoel: definitie, dimensies en sociale werking	15
2.3 Hypothesen: verwachte verbanden en verklarend mechanisme.....	16
2.3.1 H1 Clubcultuur en veiligheidsgevoel.....	16
2.3.2 H2 Sociale controle en veiligheidsgevoel	17
2.3.3 H3 Posities en veiligheidsgevoel.....	18
2.3.4 H4 Verenigingsgrootte, sociale cohesie en veiligheidsgevoel	18
2.3.5 H5 Informele gedragsnormen en veiligheidsgevoel.....	19
2. Methoden.....	21
3.1 Operationalisatie	21
3.1.1 Algemene kenmerken.....	22
3.1.2 Clubcultuur (X)	22
3.1.3 Veiligheidsgevoel (Y)	24

3.1.4 Verklarende mechanismen (M)	25
3.2 Pilot	26
3.3 Dataverzameling en verspreiding	27
3.3.1 Ethische overwegingen.....	28
3.3.2 Opslag van gegevens	29
3.4 Steekproefomvang, representativiteit en betrouwbaarheid	29
3.4.1 Betrouwbaarheid	31
3.5 Analyseplan	33
4. Resultaten.....	35
4.1 Scores en spreiding van veiligheidsgevoel, clubcultuur en mechanismen.....	35
4.2 Verbanden tussen clubcultuur, veiligheidsgevoel en sociale mechanismen	36
4.3 Variatie tussen verenigingen	37
4.4 Invloed van functie, clubgrootte en clubcultuur op veiligheidsgevoel (model 1–2)	39
4.4.1 Effect van functie en clubgrootte op veiligheidsgevoel (Model 1)	39
4.4.2 Invloed van clubcultuur op veiligheidsgevoel (Model 2a).....	40
4.5 Toetsing van de hypothesen.....	41
4.5.1 Direct effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel (H1)	42
4.5.2 Mediatie via sociale controle (H2)	42
4.5.3. Posities en veiligheidsgevoel (H3)	43
4.5.4 Mediatie via sociale cohesie (H4)	43
4.5.5 Mediatie via sociale inbedding van normen (H5)	44
4.6 Modelfit en diagnostiek.....	44
5. Conclusie, discussie & aanbevelingen.....	46
5.1 Conclusie	46
5.1.1 Hypothese 1: Leden die een sterkere clubcultuur ervaren, ervaren een hoger veiligheidsgevoel.....	46
5.1.2 Hypothese 2: In verenigingen waar meer sprake is van sociale controle, ervaren leden een hoger veiligheidsgevoel	47

5.1.3 Hypothese 3: Bestuursleden en vrijwilligers ervaren een lager veiligheidsgevoel dan spelers	47
5.1.4 Hypothese 4: Respondenten binnen kleine verenigingen (≤ 500 leden) ervaren meer sociale cohesie en dus een sterker veiligheidsgevoel dan respondenten uit grotere verenigingen.	48
5.1.5 Hypothese 5: Leden die sterker ingebed zijn in informele gedragsnormen ervaren een hoger veiligheidsgevoel.	49
5.1.6 Beantwoording van de hoofdvraag.....	49
5.2 Discussie	50
5.3 Aanbevelingen.....	54
5.3.1 Verkennende suggesties voor de praktijk.....	54
5.3.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	55
Literatuurlijst	58
Bijlagen.....	61
Bijlage 1 - Opzet Enquête	62
Bijlage 2 – Histogrammen kernvariabelen	70

1. Inleiding

1.1 Toename van agressie

Binnen het Nederlandse amateurvoetbal vinden jaarlijks honderdduizenden wedstrijden plaats (KNVB, 2024). Uit recente cijfers blijkt dat in het afgelopen seizoen 1.864 van de 779.171 amateurwedstrijden voortijdig zijn gestaakt vanwege wanordelijkheden. Dat komt neer op een stijging van 10% ten opzichte van het voorgaande seizoen. Deze toename in incidenten roept groeiende zorgen op binnen de voetbalwereld (NOS, 2024). Uit een landelijke enquête onder 1.200 amateurverenigingen blijkt dat de helft van de clubs een stijging in agressie ervaart. Waar in eerdere jaren ongeveer 20% van de verenigingen een toename meldde, is dat percentage inmiddels ruim verdubbeld. Deze cijfers laten zien dat agressie en de vervaging van normen binnen het amateurvoetbal in toenemende mate zichtbaar worden.

Deze ontwikkeling staat niet op zichzelf, maar hangt samen met bredere maatschappelijke spanningen. Sportcontexten fungeren als gecontroleerde uitlaatklep voor emoties en weerspiegelen bredere sociale verhoudingen en conflicten (Elias & Dunning, 1986). Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2023) stelt dat burgers zich vaker onveilig voelen in de publieke ruimte, onder meer door toegenomen verbaal geweld, polarisatie en afnemend vertrouwen in instituties. Deze spanningen lijken hun weerslag te hebben op het voetbalveld. Zo blijkt uit cijfers van de KNVB (2024) dat vooral het aandeel verbaal geweld (39 procent van de incidenten) en confrontaties met gezagsdragers (22 procent) toeneemt. Incidenten ontstaan vaak nadat er verbaal is geprovoceerd, bijvoorbeeld met scheldwoorden, beledigingen of discriminerende opmerkingen. Kreten als “schop hem op z’n enkels” of het gebruik van ziektes als scheldwoord zetten aan tot agressief gedrag en ondermijnen het respect tussen spelers en teams. Ook ouders langs de zijlijn dragen regelmatig bij aan de spanningen, vaak gedreven door de wens dat hun kind het tot professioneel voetballer zal schoppen (Avrotros, 2024).

1.2 Gevolgen voor het sociale klimaat binnen verenigingen

Deze toename van incidenten heeft invloed op de onderlinge verhoudingen binnen amateurverenigingen. Het amateurvoetbal vervult voor veel mensen een sociale functie, het is een ontmoetingsplek en een bron van binding en ontspanning (Mulier Instituut, 2023). Wanneer conflicten en agressie toenemen, komt deze sociale functie onder druk te staan. Dit raakt niet alleen het veiligheidsgevoel van leden, maar ondermijnt ook het functioneren en de aantrekkingskracht van verenigingen als sociale gemeenschap. De gevolgen blijven niet beperkt

tot het speelveld. Ook scheidsrechters, spelers, vrijwilligers, trainers en bestuursleden worden steeds vaker geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag, dreiging of intimidatie.

De verantwoordelijkheid voor gedragsregulering komt steeds vaker te liggen bij bestuursleden en vrijwilligers (Bureau Aanspreekbaarheid & Veiligheid, z.d.). Hoewel dit op papier logisch lijkt, voelen juist deze groepen zich in de praktijk vaak het minst toegerust om op te treden als handhaver. Vrijwilligers ervaren regelmatig ongemak of zelfs gevoelens van onveiligheid bij het aanspreken van anderen, vooral wanneer het gaat om medespelers, ouders of vaste bezoekers van de club. Sommige bestuursleden geven aan zelf slachtoffer te zijn geworden van scheldpartijen of bedreigingen. Dit vergroot hun terughoudendheid om in te grijpen en vermindert de bereidheid om actief betrokken te blijven bij de vereniging. Zo ontstaat een vicieuze cirkel: normvervaging leidt tot onveiligheid, wat de betrokkenheid ondermijnt. Daardoor voelen steeds minder mensen zich verantwoordelijk voor het bewaken van sociale grenzen, waardoor normvervaging verder toeneemt.

1.3 De opkomst van clubcultuur als alternatief voor formele handhaving

In reactie op deze spanningen groeit binnen zowel het beleidsveld als de wetenschappelijke literatuur de aandacht voor clubcultuur als alternatief voor formele regelgeving (Verwey-Jonker Instituut, 2003). De achterliggende gedachte is dat gedragsnormen, sociale verwachtingen en correctiemechanismen vaak effectiever zijn wanneer ze niet van bovenaf worden opgelegd, maar vanzelfsprekend voortkomen uit de vereniging zelf. Clubcultuur wordt in dit verband opgevat als een informele structuur van impliciete gedragsverwachtingen, sociale rollen en interactiepatronen die richting geven aan het dagelijks handelen binnen de club.

Verschillende sportorganisaties spelen hier actief op in. Zo ontwikkelden het Centrum Veilige Sport Nederland en NOC*NSF het High5-stappenplan, dat verenigingen ondersteunt bij het creëren van een sociaal veilig klimaat. In dit plan staat gedeelde verantwoordelijkheid centraal, veiligheid ontstaat vanuit open communicatie en het bespreekbaar maken van gedrag. Ook het Bureau Aanspreekbaarheid en Veiligheid (2025) pleit voor versterking van de informele structuur binnen verenigingen. Daarbij benadrukt het dat vrijwilligers actief ondersteund moeten worden in het ontwikkelen van aanspreekgedrag en gedeelde sociale normen. Dit kan onder meer worden bereikt via trainingen, laagdrempelige gesprekken binnen teams, en samenwerking met externe partijen zoals politie, jongerenwerk of welzijnsorganisaties.

Onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut (2003) toont aan dat veel geweldsincidenten in het amateurvoetbal hun oorsprong vinden in een zwakke informele structuur. Gebrekkige communicatie, een lage mate van onderlinge aanspreekbaarheid en het ontbreken van gedeelde waarden vormen belangrijke risicofactoren. In verenigingen waar deze informele processen sterker ontwikkeld zijn, blijkt het sociale klimaat veiliger en is de bereidheid om elkaar aan te spreken groter. Stol en Van der Aa (2021) benadrukken dat grensoverschrijdend gedrag niet uitsluitend voortkomt uit individueel wangedrag, maar samenhangt met structurele en culturele tekortkomingen binnen sportverenigingen. Beide studies pleiten voor een integrale benadering waarin clubcultuur, sociale cohesie en gedeeld normbesef centraal staan. Samenwerking met externe partners, zoals gemeenten, jongerenwerk en sportkoepels, kan hierin een ondersteunende rol vervullen.

1.4 Belemmeringen in de praktijk

Ook ervaringen uit de praktijk geven het belang van informele structuren aan. Binnen supportersprojecten blijkt dat samenwerking tussen jeugdwerk, gemeenten en supportersgroepen bijdraagt aan het versterken van sociale controle, het vergroten van onderlinge binding en het stimuleren van aanspreekgedrag (Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, z.d.). Deze initiatieven maken duidelijk dat sociale veiligheid niet uitsluitend afhankelijk is van handhaving, maar vooral ontstaat uit gedeeld eigenaarschap. De toepassing van informele benaderingen blijkt in de praktijk echter complex. Veel initiatieven steunen op een beperkte groep vrijwilligers die al zwaar belast zijn en zich niet altijd comfortabel voelen in een rol als cultuurdrager of bemiddelaar bij conflicten (Bureau Aanspreekbaarheid en Veiligheid, z.d.). Daarnaast zijn veel maatregelen vooral reactief van aard: clubwaarnemers, alternatieve sancties of gedragscoaches worden meestal pas ingezet nadat zich een incident heeft voorgedaan (Pointer, 2024). Hierdoor blijven onderliggende oorzaken, zoals het ontbreken van normbesef of het wegvallen van informele sociale controle, vaak buiten beeld.

1.5 Probleemstelling

Om deze reden is het belangrijk om beter te begrijpen hoe verenigingen op informele wijze kunnen bijdragen aan een veilige clubcultuur. Dit onderzoek richt zich daarom op de vraag hoe veiligheid binnen amateurverenigingen versterkt kan worden zonder formele regelgeving. Met ‘zonder formele regelgeving’ wordt verwezen naar het ontbreken van externe sancties (zoals

KNVB-maatregelen of gemeentelijke verordeningen) en interne handhavingsstructuren zoals disciplinaire commissies of sanctieprotocollen. De focus ligt op gedragsverandering door middel van informele sociale beïnvloeding, gedeeld normbesef en gedeelde verantwoordelijkheid.

Er is behoefte aan inzicht in de elementen van clubcultuur die informele sociale controle, aanspreekgedrag en gedeelde normen versterken, zonder afhankelijk te zijn van formele sancties of individuele handhaving. Deze studie beoogt bij te dragen aan dat inzicht en stelt daarom de volgende probleemstelling centraal:

“Welke elementen binnen de clubcultuur van amateurvoetbalverenigingen versterken een gevoel van veiligheid onder leden, en hoe kunnen deze zonder formele regelgeving gestimuleerd worden?”

1.6 Relevantie

1.6.1 Sociologische relevantie

Amateurverenigingen functioneren als microgemeenschappen waarin groepsdynamiek, rolverhoudingen en impliciete sociale normen dagelijks worden gevormd (Goffman, 1959). Binnen deze context beïnvloeden processen als sociale cohesie, informele sociale controle en gedeeld normbesef hoe leden veiligheid ervaren (Sampson et al., 1997). Het amateurvoetbal is een relevante setting om deze processen te onderzoeken, omdat het een plek is waar mensen met uiteenlopende achtergronden en functies langdurig samenkomen in een gedeelde sociale structuur. De resultaten van dit onderzoek kunnen bijdragen aan het begrijpen van hoe clubcultuur het veiligheidsgevoel beïnvloedt en hoe informele mechanismen in verenigingen functioneren.

1.6.2 Wetenschappelijke relevantie

Bestaand onderzoek naar sociale veiligheid in de sport richt zich vaak op formele, reactieve maatregelen zoals sancties, protocollen en gedragscommissies (Pointer, 2024). Er is minder kennis over hoe informele structuren, zoals impliciete gedragsnormen, gedeelde rituelen en onderlinge aanspreekbaarheid, preventief bijdragen aan een veilig clubklimaat. Door theoretische inzichten over sociale controle, sociale cohesie en sociale inbedding van normen te combineren met kwantitatieve data uit het amateurvoetbal, streeft dit onderzoek ernaar

preventieve strategieën binnen de clubcultuur systematisch te onderzoeken en te onderscheiden van bestaande, formele benaderingen.

1.6.3 Maatschappelijke relevantie

Amateurvoetbalverenigingen vormen voor veel leden een belangrijk sociaal ankerpunt, waar zij wekelijks meerdere uren doorbrengen voor trainingen, wedstrijden, vergaderingen en vrijwilligerswerk (Mulier Instituut, 2023). De club vervult daarmee een centrale rol in het lokale sociale leven en beïnvloedt in hoge mate hoe leden zich in die omgeving voelen. Zoals in de inleiding beschreven, laten recente cijfers van de KNVB (2024) en NOS (2024) zien dat het aantal gestaakte amateurwedstrijden het afgelopen seizoen met 10 procent is gestegen en dat de helft van de verenigingen een toename van incidenten ervaart. Zulke ontwikkelingen tasten het veiligheidsgevoel aan en bedreigen de sociale functie van de club als positieve en verbindende ontmoetingsplek. Dit onderzoek is maatschappelijk relevant omdat het inzicht probeert te geven in hoe verenigingen, zonder gebruik te maken van formele regelgeving, hun informele structuren kunnen versterken om zo het aantal incidenten en gestaakte wedstrijden op termijn weer te laten dalen.

2. Theoretisch kader

Waar de inleiding de context en problematiek rondom veiligheid binnen het amateurvoetbal heeft geschetst, richt dit hoofdstuk zich op de theoretische onderbouwing van het onderzoek. Centraal staat de vraag hoe clubcultuur bijdraagt aan het veiligheidsgevoel van leden, en via welk sociaal mechanisme die invloed mogelijk verloopt. Daarbij wordt niet uitgegaan van één vast verklaringsmodel, maar wordt verkend welke mechanismen deze relatie plausibel kunnen maken.

2.1 Clubcultuur: definitie, dimensies en sociale werking

Clubcultuur vormt een centrale invalshoek binnen dit onderzoek, omdat het bepaalt hoe informele normen, waarden en gedragingen binnen een sportvereniging tot stand komen en worden doorgegeven (Geertz, 1973). In plaats van formele regelgeving, zoals protocollen of sancties, gaat het om impliciete structuren die richting geven aan het dagelijks sociaal verkeer binnen de club. Deze structuren bestaan uit gedeelde verwachtingen, omgangsvormen, symbolen en interactiepatronen, die in de praktijk vaak vanzelfsprekend zijn en niet expliciet worden uitgesproken (Blumer, 1969). Clubcultuur kan daarmee worden opgevat als een sociale orde ‘van binnenuit’, die zich uit in hoe leden met elkaar omgaan, elkaar aanspreken en bepalen wat wenselijk of toelaatbaar gedrag is. In sportverenigingen is deze vorm van informele gedragssturing bijzonder krachtig, omdat veel leden langdurig en intensief betrokken zijn. Onderzoek laat zien dat een positieve clubcultuur kan bijdragen aan binding, sociale cohesie en een groter gevoel van veiligheid (De Vries & Van Hilvoorde, 2020). Daarentegen kan een negatieve of onduidelijke clubcultuur leiden tot normvervalsing, uitsluiting of het tolereren van grensoverschrijdend gedrag (Stol & Van der Aa, 2021). De KNVB (2022) benadrukt in haar pedagogisch beleid dat het gedrag van leden vooral wordt gevormd door de cultuur die op en rond het veld heerst, en niet zozeer door formele regels of sancties.

Toch is clubcultuur in de praktijk vaak moeilijk grijpbaar. Het is geen vastomlijnd geheel, maar eerder een impliciet netwerk van gedragingen, overtuigingen en sociale patronen dat zich niet altijd gemakkelijk laat benoemen (Wacquant, 2004). Juist daarom is het in wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek belangrijk om dit abstracte begrip te concretiseren. In dit onderzoek is ervoor gekozen om grip te krijgen op clubcultuur door het op te splitsen in drie onderliggende dimensies: gedrag, mindset en groepsarena. Deze indeling is gebaseerd op inzichten uit zowel sociologische theorievorming als praktijkonderzoek in de sport. De focus op gedrag sluit aan

bij sociologische benaderingen van gedragsregulering (Goffman, 1959), en mindset vindt zijn basis in cultuurtheorieën die benadrukken hoe gedeelde betekenissen sociaal gedrag sturen (Geertz, 1973). De groepsarena is geïnspireerd op onderzoek naar groepsdynamiek en sociale positionering binnen sportgemeenschappen (Wacquant, 2004). De driedeling sluit daarnaast aan bij praktijkgerichte modellen. Zo maakt de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB, 2023) in haar richtlijnen voor trainers en ouders expliciet onderscheid tussen gedragsregels, onderliggende waarden en groepsdynamiek. Ook het Verwey-Jonker Instituut (2003) hanteert in haar aanbevelingen aan sportverenigingen een driedeling in gedrag, uitingen en sociale rollen als fundament voor een veilig sportklimaat.

2.1.1 Gedrag

De eerste dimensie van clubcultuur richt zich op gedrag: de terugkerende handelingen en omgangsvormen die het sociale leven binnen een vereniging structureren (Bourdieu, 1986). Dit betreft gedragingen zoals het groeten bij binnenkomst, het helpen opruimen van materialen of het aanspreken van anderen op ongepast gedrag. Hoewel deze handelingen alledaags lijken, zijn ze diep sociaal verankerd. Ze worden voortgebracht vanuit geïnternaliseerde gedragsroutines die in sociale contexten zijn aangeleerd en vrijwel automatisch worden gereproduceerd.

In een sportvereniging ontstaat op die manier een gedeelde handelswijze, gedrag dat niet formeel is vastgelegd, maar wel als normatief wordt ervaren (Giddens, 1991). Dergelijke gedragingen zijn richtinggevend voor wat als ‘gepast’ of ‘normaal’ geldt binnen de clubcultuur. Tegelijkertijd zorgen ze ervoor dat cultuur zichzelf in stand houdt, doordat sociale patronen door herhaling worden bevestigd en overgedragen. Wanneer positief gedrag zichtbaar, herkenbaar en vanzelfsprekend is, ontstaat er een klimaat waarin grensoverschrijdend gedrag sneller wordt opgemerkt én gecorrigeerd (NOC*NSF, 2021). Ook blijkt dat duidelijke gedragsverwachtingen en voorbeeldgedrag binnen teams bijdragen aan een gedeeld gevoel van verantwoordelijkheid en onderlinge aanspreekbaarheid (Deklerck, 2020). Het gaat hierbij niet alleen om wát mensen doen, maar vooral om hée dat gedrag sociaal wordt geïnterpreteerd en welke normatieve lading eraan wordt toegekend binnen de dagelijkse praktijk van de club.

2.1.2 Mindset

Waar de eerste dimensie van clubcultuur zich richt op concreet gedrag, draait de tweede dimensie, mindset, om de onderliggende overtuigingen en waarden die dat gedrag betekenis geven. Gedrag vormt daarmee het zichtbare oppervlak van clubcultuur, terwijl mindset de diepere laag weerspiegelt waarin leden gedeelde ideeën ontwikkelen over wat als normaal, wenselijk of passend wordt beschouwd. Deze overtuigingen vormen de collectieve maatstaf van een club en geven richting aan hoe leden het gedrag van zichzelf en anderen interpreteren (Blumer, 1969). Denk hierbij aan opvattingen zoals “iedereen hoort erbij”, “sportiviteit gaat boven winnen” of “je helpt de club als dat nodig is”. De vorming van dit soort overtuigingen vindt plaats in dagelijkse sociale interactie. Normen en waarden worden niet formeel opgelegd, maar ontstaan in de informele praktijk van het samenzijn: in kleedkamers, langs de lijn, en tijdens gesprekken aan de bar. In deze contexten worden overtuigingen gedeeld, bevestigd of juist bijgesteld. Ze maken deel uit van een gedeeld referentiekader waarin leden betekenis geven aan wat er gebeurt, en wat als wenselijk of onwenselijk wordt ervaren (Geertz, 1973). Binnen dit gedeelde interpretatiekader krijgt cultuur zijn kracht. Niet omdat er expliciete regels bestaan, maar omdat leden impliciet weten wat als ‘normaal’ geldt, en erop vertrouwen dat anderen dat ook weten. Mindset fungeert daarmee als de onderstroom van clubcultuur: niet altijd zichtbaar, maar wel richtinggevend in hoe leden denken, voelen en handelen binnen de vereniging (Knoppers & Spaaij, 2017).

2.1.3 Groepsarena

De derde dimensie van clubcultuur richt zich op de groepsarena: de informele sociale verhoudingen en rolpatronen binnen een vereniging. Waar gedrag betrekking heeft op wat mensen doen, en mindset op wat zij vanzelfsprekend vinden, gaat de groepsarena over wie invloed uitoefent, wie als voorbeeld geldt, en wie zich geroepen of bevoegd voelt om anderen aan te spreken (Giddens, 1991). Binnen elke sportvereniging bestaan zulke informele structuren, vaak zonder dat ze expliciet benoemd zijn. Sommige leden hebben door ervaring, zichtbaarheid of betrokkenheid meer gezag, terwijl anderen zich juist terughoudend opstellen. Deze informele invloed is niet alleen individueel bepaald, maar hangt samen met sociale positionering binnen de groep (Bourdieu, 1986). Iemands status als bijvoorbeeld oudere vrijwilliger, nieuw lid of jeugdspeler beïnvloedt in sterke mate of men zich vrij voelt om zich uit te spreken of juist stilhoudt. Ook de toegang hebben tot sociaal kapitaal, zoals reputatie, netwerken of een geschiedenis van betrokkenheid, vergroot de kans dat iemands stem serieus

wordt genomen binnen de clubcontext. In veel verenigingen speelt dit een doorslaggevende rol in hoe sociale orde wordt gehandhaafd. Daarnaast zijn er impliciete verwachtingen over sociale rollen (Goffman, 1959). Sommige leden worden als vanzelfsprekend gezien als ‘normbewaker’, terwijl anderen zich meer opstellen als ‘volger’. Deze rolverdeling is zelden formeel vastgelegd, maar ontstaat geleidelijk via herhaalde interactie en wederzijdse interpretaties. Deze informele hiërarchieën en voorbeeldrollen zijn sterk bepalend voor de clubcultuur en de mate waarin sociale controle effectief functioneert binnen sportverenigingen (Spaaij & Schaillée, 2021). De groepsarena vormt daarmee de sociale ruimte waarin informele gezagsverhoudingen tot uiting komen en clubcultuur zich manifesteert in wie handelt, wie zwijgt en wie corrigeert.

2.2 Veiligheidsgevoel: definitie, dimensies en sociale werking

Naast clubcultuur staat in dit onderzoek het veiligheidsgevoel van leden centraal. Waar clubcultuur richting geeft aan gedrag en omgangsvormen binnen een vereniging, bepaalt het veiligheidsgevoel of leden zich daadwerkelijk op hun gemak voelen in die sociale omgeving. In dit onderzoek wordt het veiligheidsgevoel opgevat als een sociaal gevormde ervaring: een gevoel van vertrouwen, voorspelbaarheid en acceptatie binnen het verenigingsleven (Van Stokkom & Van den Brink, 2018). Deze interpretatie sluit aan bij het concept collective efficacy, dat verwijst naar de combinatie van sociale cohesie en de gedeelde bereidheid om in te grijpen bij normoverschrijdend gedrag (Sampson et al., 1997). Binnen een voetbalvereniging betekent dat: jezelf kunnen zijn, je serieus genomen voelen wanneer grenzen worden overschreden, en erop vertrouwen dat anderen ingrijpen wanneer gedrag ongewenst is. Het gaat hierbij nadrukkelijk niet om fysieke veiligheid of de formele registratie van incidenten, maar om relationele, sociaal ervaren veiligheid.

Vertrouwen vormt in dit kader een basis voor het dagelijks functioneren van mensen. Het draagt bij aan een gevoel van stabiliteit, acceptatie en wederkerigheid binnen groepsverbanden (Giddens, 1991). In een sportvereniging betekent dit bijvoorbeeld het vertrouwen dat teamgenoten je met respect behandelen, dat trainers oog hebben voor groepsdynamiek, en dat ongewenst gedrag, hoe informeel ook, niet wordt genegeerd.

Het ervaren van veiligheid in de sport is sterk afhankelijk van de sociale relaties en informele signalen binnen een team of vereniging (Van der Meulen et al., 2020). Juist in deze informele interacties ontstaat het gevoel dat je gezien wordt, dat grenzen gerespecteerd worden, en dat

afwijkend gedrag niet wordt genegeerd maar besproken. Sociale nabijheid en groepscohesie versterken het gevoel van veiligheid, vooral wanneer er ruimte is voor openheid en aanspreekbaarheid binnen het team.

Een tweede belangrijke voorwaarde voor het ervaren van veiligheid is sociale voorspelbaarheid (Luhmann, 1979). Mensen voelen zich veiliger wanneer helder is welk gedrag als normaal wordt gezien, wie welke rol vervult binnen de groep, en hoe wordt gereageerd op grensoverschrijding. Als die structuur ontbreekt, weten leden niet goed wat normaal is, en ook niet wie verantwoordelijk is om grenzen te bewaken. Duidelijke gedragsverwachtingen en gedeelde normen helpen om sociale complexiteit te reduceren, en zijn daarmee essentieel voor het ontstaan van sociale orde.

2.3 Hypothesen: verwachte verbanden en verklarend mechanisme

Op basis van het theoretisch kader zijn vijf hypothesen opgesteld die het verband onderzoeken tussen clubcultuur en het ervaren veiligheidsgevoel binnen amateurvoetbalverenigingen. De eerste hypothese richt zich op het algemene verband tussen deze twee concepten, en wordt aangevuld met een analyse van één verklarend mechanisme. De overige vier hypothesen gaan dieper in op specifieke processen of contextfactoren die dit verband kunnen beïnvloeden. Elke hypothese wordt afzonderlijk toegelicht op basis van de onderliggende literatuur en theoretische aannames. Daarbij wordt telkens benoemd wat er precies onderzocht wordt, welke richting van het verband verwacht wordt, en welke verklarende mechanismen hierbij mogelijk een rol spelen.

2.3.1 H1 Clubcultuur en veiligheidsgevoel

Leden voelen zich veiliger in een vereniging wanneer de omgangsvormen duidelijk, gedeeld en voorspelbaar zijn. Clubcultuur speelt hierin een belangrijke rol: het omvat de informele structuren van gewoonten, gedragsverwachtingen en sociale routines die bepalen hoe leden met elkaar omgaan (Giddens, 1991). In een sterk ontwikkelde clubcultuur weten mensen wat ze van elkaar kunnen verwachten. Dat maakt het sociale verkeer overzichtelijk en draagt bij aan een gevoel van stabiliteit en vertrouwen. De theoretische basis hiervoor ligt bij het concept ontologisch vertrouwen: een fundamenteel gevoel van veiligheid dat ontstaat wanneer sociale omgevingen als stabiel en voorspelbaar worden ervaren. Wanneer leden weten hoe er wordt omgegaan met conflicten, nieuwkomers of grensoverschrijdend gedrag, zelfs zonder expliciete regels, voelen zij zich doorgaans zekerder en meer beschermd. Deze

voorspelbaarheid wordt ook wel omschreven als een manier om sociale complexiteit te reduceren: door gedeelde routines en herhaalde interactie ontstaat een hanteerbare structuur in de omgang (Luhmann, 1979). In dit onderzoek wordt daarom niet alleen gekeken naar het directe verband tussen clubcultuur en het veiligheidsgevoel van leden, maar ook naar de verklarende rol van sociale voorspelbaarheid. Het idee is dat clubcultuur bijdraagt aan veiligheid doordat het impliciet richting geeft aan wat als normaal geldt, waardoor leden gemakkelijker kunnen inschatten hoe anderen zich gedragen.

Hypothese 1: Leden die een sterkere clubcultuur ervaren, ervaren een hoger veiligheidsgevoel binnen de vereniging

2.3.2 H2 Aanspreekgedrag en veiligheidsgevoel

Een gevoel van veiligheid binnen een sportvereniging ontstaat vaak niet door formele regels, maar doordat leden erop kunnen vertrouwen dat ongewenst gedrag wordt opgemerkt en gecorrigeerd (Van Stokkom, 2007). In verenigingen waar aanspreekgedrag gebruikelijk is, voelen leden zich eerder sociaal beschermd. Zij weten dat normoverschrijdend gedrag niet genegeerd wordt, maar dat er op een passende manier wordt opgetreden, zonder dat daar formele sancties voor nodig zijn. Deze vorm van informele sociale controle draagt bij aan een gevoel van gedeeld eigenaarschap over de omgangsvormen binnen de club. Leden ervaren dat zij samen toezien op het sociale klimaat, wat bijdraagt aan hun gevoel van betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Aanspreekgedrag hoeft daarbij niet expliciet of streng te zijn: een blik, een subtiele opmerking of zichtbaar voorbeeldgedrag volstaat vaak al om de sociale norm te bevestigen. Juist in deze alledaagse interacties wordt zichtbaar of de clubcultuur daadwerkelijk actief gedragen wordt. Deze dynamiek sluit aan bij het concept collective efficacy (Sampson et al., 1997): het vertrouwen binnen een groep dat men bereid en in staat is om gezamenlijk in te grijpen bij normoverschrijdend gedrag. Wanneer dit vertrouwen aanwezig is, ontstaat een sociaal vangnet waarin leden zich beschermd weten door de groep. Dat gevoel, dat je niet alleen staat maar deel uitmaakt van een gemeenschap die op elkaar let, vormt een belangrijke basis voor het ervaren van sociale veiligheid.

Hypothese 2: In verenigingen waar meer sprake is van sociale controle, ervaren leden een hoger veiligheidsgevoel

2.3.3 H3 Posities en veiligheidsgevoel

Binnen amateurverenigingen nemen vrijwilligers en bestuursleden regelmatig normstellende of toezichthoudende rollen op zich (Bureau Aanspreekbaarheid & Veiligheid, z.d). Tegelijkertijd beschikken zij niet altijd over de informele sociale steun of rugdekking die nodig is om effectief in te grijpen bij normoverschrijdend gedrag. In vergelijking met spelers maken zij minder deel uit van hechte, dagelijks functionerende sociale netwerken. Hun positie bevindt zich eerder buiten de primaire groepsdynamiek, waardoor zij vaker optreden als individuen dan als onderdeel van een collectief. Deze situatie vergroot het risico op zogenoemde rolspanningen: situaties waarin verantwoordelijkheden niet in verhouding staan tot de middelen of legitimiteit om daadwerkelijk op te treden (Dahrendorf, 1959). Anders dan spelers, die binnen teams doorgaans gedeelde verantwoordelijkheid en onderlinge loyaliteit ervaren, opereren bestuursleden en vrijwilligers vaker in formele, geïsoleerde posities. Wanneer de clubcultuur onvoldoende gedeeld eigenaarschap over normen stimuleert, verschuift de verantwoordelijkheid voor normhandhaving bovendien naar individuele functionarissen. Daardoor wordt de sociale druk onevenredig op enkelen gelegd, wat het veiligheidsgevoel binnen deze groep kan ondermijnen.

Hypothese 3: Bestuursleden en vrijwilligers ervaren een lager veiligheidsgevoel dan spelers.

2.3.4 H4 Verenigingsgrootte, sociale cohesie en veiligheidsgevoel

Verenigingsgrootte vormt in dit onderzoek een belangrijke controlevariabele. Eerdere studies wijzen erop dat kleinschaligheid kan bijdragen aan sterkere sociale verbanden, meer herkenning en grotere onderlinge betrokkenheid (Putnam, 2000). In kleinere verenigingen is de sociale afstand doorgaans kleiner; leden kennen elkaar vaker persoonlijk, vervullen meerdere rollen binnen de organisatie en bouwen langdurige relaties op. Deze nabijheid vergroot de kans op vertrouwen en gedeeld verantwoordelijkheidsbesef. Sociale cohesie, het gevoel van onderlinge verbondenheid en wederzijdse aanspreekbaarheid, komt gemakkelijker tot stand in dit soort omgevingen. Wanneer leden weten wat er van hen wordt verwacht, en wanneer ze kunnen rekenen op ondersteuning van anderen, ontstaat een sociaal vangnet. Deze sociale samenhang maakt gedrag voorspelbaar en stimuleert informele normhandhaving, beide voorwaarden voor het ervaren van veiligheid binnen de vereniging. In grotere verenigingen zijn deze kenmerken minder vanzelfsprekend. Interacties verlopen vluchtiger, normen worden minder breed gedeeld

en het idee van gezamenlijk eigenaarschap over de cultuur vervaagt sneller. Als gevolg daarvan kan het sociale fundament dat veiligheid mogelijk maakt afnemen.

Hypothese 4: Respondenten binnen kleine verenigingen (≤ 500 leden) ervaren meer sociale cohesie en dus een sterker veiligheidsgevoel dan respondenten uit grotere verenigingen.

2.3.5 H5 Informele gedragsnormen en veiligheidsgevoel

Sociale veiligheid binnen sportverenigingen ontstaat vaak in contexten waarin gewenst gedrag vanzelfsprekend is geworden in het dagelijks samenzijn (Blumer, 1969). Denk aan impliciete verwachtingen, gedeelde rituelen, of het op informele wijze corrigeren van grensoverschrijdend gedrag. Wanneer dit soort normen zichtbaar, herkenbaar en breed gedragen zijn, ontstaat het vertrouwen dat normhandhaving plaatsvindt vanuit de groep zelf, niet vanuit formele regels of toezichthouders, maar via gedeelde informele praktijken. Het onderliggende mechanisme is sociale inbedding: het proces waarbij gedragsnormen worden geïnternaliseerd doordat ze herhaaldelijk terugkomen in alledaagse interacties, bevestigd worden door voorbeeldgedrag en ondersteund worden via subtiele sociale correctie (Heinze, Suter & Ward, 2017). In zulke contexten raken normen niet alleen bekend, maar ook verinnerlijkt: leden weten niet alleen wat de norm is, maar voelen ook dat het vanzelfsprekend is om zich eraan te houden. Deze verankering in de clubcultuur draagt bij aan een gevoel van voorspelbaarheid en gedeeld eigenaarschap, factoren die eerder genoemd zijn als essentieel voor het ervaren van sociale veiligheid.

Hypothese 5: Leden die sterker ingebed zijn in informele gedragsnormen, ervaren een hoger veiligheidsgevoel binnen de vereniging.

2.4 Verklarende mechanismen

Zoals uit de hypothesen blijkt, staat in dit onderzoek het verband centraal tussen de ervaren clubcultuur (X) en het veiligheidsgevoel van leden (Y). Om beter te begrijpen hoe dit verband tot stand komt, worden vijf verklarende mechanismen (M) onderzocht. Deze mechanismen vormen theoretisch onderbouwde tussenstappen die mogelijk mediëren tussen clubcultuur en veiligheid.

Om de werking van deze mechanismen beter te begrijpen, is in dit onderzoek gekozen voor een modelmatige benadering waarin clubcultuur fungeert als onafhankelijke variabele (X), het ervaren veiligheidsgevoel als afhankelijke variabele (Y), en vijf sociaalwetenschappelijke mechanismen als potentiële mediators (M). Deze mechanismen zijn:

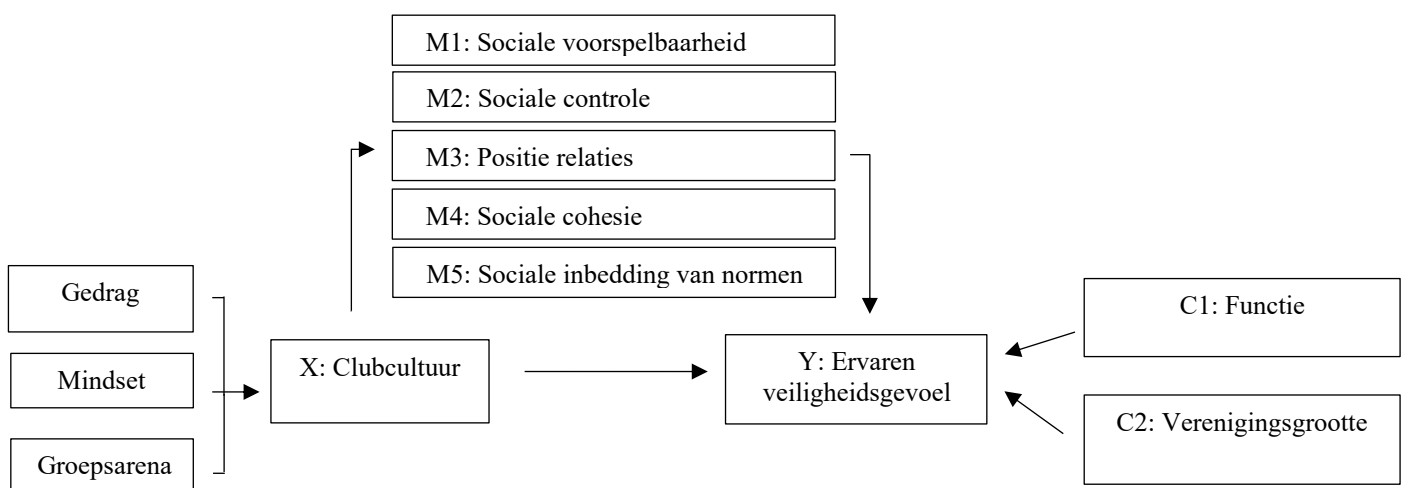
- Sociale voorspelbaarheid: de mate waarin omgangsvormen als herkenbaar, gedeeld en stabiel worden ervaren.
- Sociale controle: de mate waarin leden elkaar aanspreken en gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen.
- Positierelaties: de positie van leden binnen de clubstructuur en hun toegang tot sociale rugdekking.
- Sociale cohesie: de aanwezigheid van hechte onderlinge banden en gedeeld eigenaarschap.
- Sociale inbedding van normen: de vanzelfsprekendheid waarmee normen beleefd en gedragen worden.

Daarnaast worden twee controlevariabelen meegenomen:

- Verenigingsgrootte: omdat omvang invloed kan hebben op sociale cohesie en interactiepatronen.
- Functie binnen de vereniging: omdat de sociale positie van bestuursleden en vrijwilligers afwijkt van die van spelers en invloed kan hebben op het veiligheidsgevoel.

Het volledige onderzoeksmodel is weergegeven in Figuur 1, waarin de relatie tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel wordt afgebeeld, met de vijf mediators en beide controlevariabelen als aanvullende verklarende factoren.

Figuur 1: schematische weergave onderzoeksmodel

3. Methoden

Dit onderzoek is kwantitatief van aard en richt zich op leden van Friese amateurvoetbalverenigingen die niet functioneren als multisport- of omniverenigingen, maar zich exclusief richten op voetbal. De centrale methode is een gestandaardiseerde enquête waarmee wordt onderzocht hoe clubcultuur en informele sociale controle samenhangen met het veiligheidsgevoel van leden. Binnen de verenigingen worden vijf functiegroepen onderscheiden: spelers, trainers, bestuursleden, vrijwilligers en ouders/supporters. Deze groepen vertegenwoordigen verschillende posities binnen de informele sociale structuur van een voetbalclub. Zij verschillen onder meer in betrokkenheid bij de dagelijkse groepsdynamiek, zichtbaarheid in de clubcultuur en verantwoordelijkheid voor normhandhaving. Door deze functionele diversiteit mee te nemen, wordt onderzocht of het veiligheidsgevoel samenhangt met de sociale rol die iemand binnen de club vervult. De keuze voor Friesland is zowel praktisch als inhoudelijk onderbouwd, het onderzoeksgebied is overzichtelijk en via bestaande netwerken van Sport Fryslân en KNVB Noord is de doelgroep goed bereikbaar. In totaal zijn er 160 amateurvoetbalverenigingen actief in de regio, variërend in omvang en organisatievorm (KNVB Noord, 2024).

Aanvankelijk was het de bedoeling om naast de enquête ook observaties uit te voeren tijdens wedstrijden en clubactiviteiten. Op die manier zouden informele omgangsvormen en sociale processen in hun natuurlijke context zichtbaar worden gemaakt. Vanwege de uiteindelijke onderzoeksperiode in de zomerstop, waarin geen wedstrijden plaatsvonden, zijn de observaties echter niet gerealiseerd. Het onderzoek is daardoor uitsluitend bij de enquête gebleven. Dit punt komt uitgebreider aan bod in hoofdstuk 5.

3.1 Operationalisatie

In sociaalwetenschappelijk onderzoek vormt de vertaling van abstracte theoretische concepten naar meetbare variabelen een cruciale stap. In dit onderzoek zijn de kernbegrippen clubcultuur, veiligheidsgevoel en een reeks sociaal-verklarende mechanismen geoperationaliseerd in de vorm van thematisch opgebouwde indicatoren, gebaseerd op bestaande literatuur en theoretische inzichten.

De uiteindelijke operationalisatie is verwerkt in een gestructureerde vragenlijst, waarin de abstracte begrippen zijn vertaald naar herkenbare gedragingen, houdingen en interactiepatronen

binnen de context van een amateurvoetbalvereniging. Daarbij is gekozen voor een vijfpunts Likertschaal (1 = helemaal mee oneens tot 5 = helemaal mee eens), die het mogelijk maakt subjectieve percepties op een gestandaardiseerde wijze te analyseren. De vragenlijst volgt de structuur van het theoretisch model en bestaat uit vier hoofdonderdelen:

1. Vragen over de algemene kenmerken van de respondenten: leeftijd en geslacht, evenals naar de controlevariabelen rol binnen de vereniging en omvang van de club
2. Clubcultuur (X), geoperationaliseerd aan de hand van drie onderliggende dimensies: gedrag, mindset en groepsarena;
3. Vragen over het ervaren Veiligheidsgevoel (Y) van de respondent;
4. Verklarende mechanismen (M). Sociale voorspelbaarheid, sociale controle, sociale cohesie, sociale inbedding van normen en de structuur van sociale relaties.

3.1.1 Algemene kenmerken

Tabel 1: Operationalisatie enquêtevragen – algemene kenmerken

Vraag	Antwoordmogelijkheden	Type
Wat is uw leeftijd?	Open invulveld (aantal jaren)	Open vraag
Wat is uw geslacht?	Man/vrouw	Meerkeuze (1 optie)
Van welke vereniging bent u lid?	Open invulveld	Open vraag
Wat is uw functie binnen de vereniging?	Speler / Trainer / Bestuurslid / Vrijwilliger / Ouder/ Supporter / Anders	Meerkeuze (1 optie)

3.1.2 Clubcultuur (X)

1. Gedrag

De eerste dimensie van clubcultuur richt zich op het dagelijkse gedrag van leden binnen de vereniging. Het gaat om terugkerende omgangsvormen en handelingen die bijdragen aan het informele karakter van de clubcultuur. Deze gedragingen zijn geïnspireerd op het concept *habitus* van Bourdieu (1977) en de theorie van *structure and agency* van Giddens (1984). Beide benaderingen benadrukken dat gedrag voortkomt uit geïnternaliseerde sociale patronen; gewoonten, routines en verwachtingen die niet altijd expliciet worden uitgesproken, maar wél richtinggevend zijn voor hoe mensen zich in een sociale omgeving gedragen.

Tabel 2: Operationalisatie enquêtevragen – gedrag

Stelling	Antwoordmogelijkheden	Type
Op mijn club groet je elkaar als je binnenkomt.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Als iets moet gebeuren, zoals opruimen of klaarzetten, helpen leden meestal vanzelf.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Binnen mijn club is het meestal duidelijk hoe je je hoort te gedragen, ook als dat niet expliciet is uitgelegd.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Je merkt wat normaal is op de club door hoe anderen zich gedragen.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)

2. Mindset

De tweede dimensie van clubcultuur richt zich op gedeelde overtuigingen binnen de vereniging: wat ‘normaal’ wordt gevonden, welke waarden worden gekoesterd en welk gedrag als wenselijk geldt. Deze normatieve houding is geïnspireerd op het symbolisch interactionisme van Blumer (1969), dat stelt dat normen en betekenissen ontstaan in sociale interactie. In plaats van formeel vastgelegd te zijn, ontwikkelen gedeelde opvattingen zich door herhaling en bevestiging in het dagelijks contact tussen leden.

Tabel 3: Operationalisatie enquêtevragen – mindset

Stelling	Antwoordmogelijkheden	Type
Op onze club vinden we het belangrijker dat iedereen zich welkom voelt dan dat we altijd winnen.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Het is vanzelfsprekend dat je je respectvol opstelt tegenover anderen op de club.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Wie zich inzet voor de club krijgt daar waardering voor van anderen.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Leden vinden het belangrijk dat je je aanpast aan hoe we hier met elkaar omgaan.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)

3. Groepsarena

De derde dimensie, groepsarena, heeft betrekking op de informele sociale structuur binnen de vereniging. Het gaat om de manier waarop invloed, voorbeeldgedrag en sociale controle zich manifesteren. Deze schaal is gebaseerd op Bourdieu's (1986) idee van sociale ruimte, waarin

mensen verschillende posities innemen afhankelijk van hun (sociale) kapitaal, en op Goffman's (1959) roltheorie, die benadrukt dat mensen zich aanpassen aan hun publiek en aan de verwachtingen binnen sociale situaties.

Tabel 4: Operationalisatie enquêtevragen – groepsarena

Stelling	Antwoordmogelijkheden	Type
Sommige leden hebben vanzelfsprekend meer invloed op hoe dingen gaan binnen de club.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Oudere of meer betrokken leden geven vaak het goede voorbeeld in gedrag.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Iedereen voelt zich vrij om een ander aan te spreken op gedrag.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)

3.1.3 Veiligheidsgevoel (Y)

Deze schaal brengt in kaart in hoeverre leden zich sociaal veilig voelen binnen hun vereniging. Het concept is gebaseerd op twee theoretische benaderingen. Allereerst op Giddens' (1991) idee van ontologisch vertrouwen, een diepgeworteld gevoel van zekerheid dat voortkomt uit voorspelbaarheid en stabiliteit in sociale omgevingen. Daarnaast sluit het aan bij Luhmann's (1979) systeemtheoretische visie op vertrouwen als een mechanisme dat sociale interactie mogelijk maakt, juist omdat mensen uitgaan van consistente rolverhoudingen en gedragspatronen.

Tabel 5: Operationalisatie enquêtevragen – veiligheidsgevoel

Stelling	Antwoordmogelijkheden	Type
Ik voel me veilig binnen mijn vereniging.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Als er iets gebeurt dat niet oké is, weet ik bij wie ik terecht kan.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Ik ervaar dat leden respectvol met elkaar omgaan.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Ik voel me vrij om mijn mening te geven binnen de club	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)

3.1.4 Verklarende mechanismen (M)

Naast de hoofdvariabelen clubcultuur (X) en veiligheidsgevoel (Y) gaat dit onderzoek ervan uit dat de relatie tussen beide mede wordt beïnvloed door een aantal onderliggende mechanismen. Op basis van het theoretisch kader zijn vijf mechanismen geselecteerd die mogelijk als schakel functioneren in deze samenhang: sociale voorspelbaarheid, sociale controle, positie en relaties, sociale cohesie, en sociale inbedding van normen. Sociale voorspelbaarheid verwijst naar de mate waarin leden weten wat zij van elkaar kunnen verwachten. Dit sluit aan bij Giddens' (1991) idee van ontologisch vertrouwen als basis voor een gevoel van veiligheid. Sociale controle richt zich op aanspreekgedrag binnen de groep, waarbij het werk van Sampson et al. (1997) over 'collective efficacy' als uitgangspunt dient. Het mechanisme positie en relaties is geïnspireerd op inzichten van Van Stokkom (2007), en richt zich op verschillen in invloed en de vrijheid om zich uit te spreken. Sociale cohesie, als vierde mechanisme, gaat over onderlinge verbondenheid en bereidheid om elkaar te helpen, en is onderbouwd door het werk van Putnam (2000). Tot slot sluit sociale inbedding van normen aan bij de systeemtheorie van Luhmann (1979), waarin gedeelde verwachtingen gedrag sturen zonder dat die altijd expliciet zijn vastgelegd.

Om deze abstracte begrippen meetbaar te maken, zijn per mechanisme één of meerdere stellingen geformuleerd die aansluiten bij de kernbetekenis. Respondenten gaven hun mate van instemming aan op een vijfpuntsschaal (1 = helemaal mee oneens tot 5 = helemaal mee eens). Voor elk mechanisme is zo een samengestelde schaal gecreëerd. De volledige operationalisatie van deze mechanismen is weergegeven in Tabel 6.

Tabel 6: operationalisatie enquêtevragen – mechanismen

Mechanisme	Stelling	Antwoordmogelijkheden	Type antwoord
Sociale voorspelbaarheid	Ik weet wat ik van anderen kan verwachten, en wat zij van mij verwachten.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Sociale controle	Leden spreken elkaar aan op ongepast gedrag, ook als er geen formele regels zijn.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)

Sociale controle	Ik voel dat ik word gesteund als ik iemand aanspreek op grensoverschrijdend gedrag.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Positie en relaties	Sommige leden hebben Iedereen voelt zich vrij om iets te zeggen als er iets misgaat.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Sociale cohesie	Ik voel me verbonden met andere leden van mijn club	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Sociale cohesie	Leden van mijn club helpen elkaar als iemand in een moeilijke situatie zit.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)
Sociale inbedding van normen	Bij mijn vereniging weet iedereen ongeveer wat gepast is, zonder dat het is opgeschreven.	1 = Helemaal mee oneens t/m 5 = Helemaal mee eens	Likertschaal (5-punts)

3.2 Pilot

Voorafgaand aan de verspreiding van de vragenlijst is een pilot uitgevoerd bij voetbalvereniging Blauw-Wit '34. In totaal namen tien personen deel aan deze pilot, waaronder spelers, trainers en bestuursleden. Het doel van deze pilot was om de begrijpelijkheid, relevantie en logische samenhang van de vragen te toetsen, en om eventuele onduidelijkheden in kaart te brengen.

Uit de feedback van de pilotdeelnemers kwam naar voren dat sommige vragen als (te) sterk overlappend werden ervaren. Dit gold met name voor stellingen binnen de categorieën clubcultuur en verklarende mechanismen. Deze observatie sluit aan bij een inhoudelijke overweging in het ontwerp van de vragenlijst: bepaalde gedragingen en houdingen zijn in theorie én praktijk zowel onderdeel van de bredere clubcultuur als van onderliggende sociale mechanismen zoals sociale voorspelbaarheid of norminbedding.

Op basis van deze feedback zijn enkele vragen herpositioneerd binnen de vragenlijst. Specifiek zijn sommige stellingen die oorspronkelijk waren opgenomen binnen de clubcultuurdomeinen (zoals gedrag of groepsarena) ook ingezet als indicator voor een sociaal mechanisme. Dezelfde stelling telt daarmee zowel mee voor het meten van clubcultuur (X) als voor een van de mediërende mechanismen (M). Deze keuze is bewust gemaakt op basis van theoretische overwegingen: het theoretisch kader gaat ervan uit dat clubcultuur en informele sociale regulatie elkaar deels overlappen in hoe zij tot uiting komen binnen de vereniging. Methodologisch kan deze overlap leiden tot conceptuele en statistische samenhang tussen X en M. Gezien het beperkte aantal overlappende items en de lage VIF-waarden (alle < 1.5) wordt multicollineariteit in dit onderzoek niet als problematisch beschouwd (zie paragraaf 4.6). De resultaten dienen wel te worden geïnterpreteerd binnen de context dat sommige meetitems beide constructen representeren. De volgende enquêtevragen zijn toegevoegd aan de mechanismen, zodat elk mechanisme is gemeten met minimaal twee stellingen (tabel 7).

Tabel 7: Overzicht van enquête-items met dubbele theoretische toewijzing

Vraag	Oorspronkelijke dimensie clubcultuur	Toegevoegd aan mechanisme
Binnen mijn club is het meestal duidelijk hoe je je hoort te gedragen, ook als dat niet expliciet is uitgelegd.	Gedrag	Sociale voorspelbaarheid
Sommige leden hebben vanzelfsprekend meer invloed op hoe dingen gaan binnen de club.	Groepsarena	Positie & relaties
Je merkt wat normaal is op de club door hoe anderen zich gedragen.	Gedrag	Sociale inbedding van normen

3.3 Dataverzameling en verspreiding

De dataverzameling is uitgevoerd via een online vragenlijst, ontwikkeld en verspreid met behulp van Qualtrics (zie bijlage 1 – enquête opzet). Dit platform maakt het mogelijk om de vragenlijst mobielvriendelijk, veilig en laagdrempelig aan te bieden. De gemiddelde invultijd bedroeg vijf minuten.

Op 7 juli 2025 is de vragenlijst verspreid via een gerichte e-mailuitnodiging naar ongeveer 160 amateurvoetbalverenigingen in Friesland. De mailing werd verstuurd vanuit het universitaire mailaccount van de onderzoeker en sloot aan bij een nieuwsbrief van Sport Fryslân waarin het

onderzoek werd aangekondigd. In de mailing werd clubs verzocht de vragenlijst intern te verspreiden onder hun leden. De e-mail was voorzien van een begeleidende tekst die eenvoudig kon worden doorgestuurd via WhatsApp of e-mail. Ook is de enquête nog gedeeld via LinkedIn en Instagram, om zoveel mogelijk mensen te bereiken.

De doelgroep bestond uit vijf vooraf geselecteerde functiegroepen: spelers, trainers/coaches, bestuursleden, vrijwilligers (zoals barpersoneel en scheidsrechters) en ouders/supporters. Deze groepen zijn gekozen vanwege hun uiteenlopende rollen binnen het sociale verkeer van de vereniging. De onderzoeker heeft bewust drie maatregelen genomen om de kans op voldoende respons en een brede spreiding van deelnemers uit verschillende voetbalclubs en functies te vergroten:

- De vragenlijst is bewust kort en mobielvriendelijk gehouden (maximaal 5 minuten);
- Eén week na de eerste mailing (14 juli) is een herinnering verstuurd via dezelfde kanalen;
- Verenigingen die met minimaal vijf deelnemers meededen, ontvangen een beknopt benchmarkrapport waarin hun (anonieme) resultaten werden vergeleken met het totaal.

De vragenlijst is een korte periode open geweest en op 21 juli 2025 gesloten. Met deze aanpak is getracht niet alleen de respons te verhogen, maar ook de spreiding binnen én tussen verenigingen te optimaliseren.

3.3.1 Ethische overwegingen

Deelnemers zijn vooraf geïnformeerd over het doel en de werkwijze van het onderzoek en hebben expliciete toestemming gegeven voor deelname via een digitaal informed consent-formulier. Deelname was volledig vrijwillig. Hoewel er zorgvuldig is omgegaan met privacy, was het onderzoek niet volledig anoniem, omdat enkele persoonsgegevens zijn verzameld die (indirect) tot een individu te herleiden waren, zoals leeftijd en rol binnen de vereniging. De gegevens zijn daarom anoniem verwerkt en vertrouwelijk behandeld: alle data zijn zodanig opgeslagen en geanalyseerd dat respondenten niet herkenbaar waren in de uiteindelijke rapportage van de masterscriptie. De verzamelde gegevens zijn uitsluitend gebruikt ten behoeve van dit onderzoek en niet gedeeld met derden. Bij het benaderen van voetbalverenigingen zijn contactgegevens zorgvuldig beheerd en is duidelijk gecommuniceerd dat het onderzoek werd

uitgevoerd in samenwerking met Sport Fryslân, om het vertrouwen van deelnemers te versterken. Alle respondenten betroffen volwassen, niet-kwetsbare deelnemers.

Alle respondenten hebben voorafgaand aan deelname een informatiebrief ontvangen waarin onder meer werd toegelicht dat het onderzoek uitsluitend werd uitgevoerd in het kader van deze masterscriptie Sociologie, welke gegevens werden verzameld (zoals leeftijd, functie binnen de vereniging en antwoorden op vragen over clubcultuur en veiligheidsgevoel), dat het onderzoek zich richtte op persoonlijke ervaringen binnen de vereniging en de beleving van clubcultuur en veiligheid op clubniveau, hoe deze gegevens vertrouwelijk zijn verwerkt, veilig zijn opgeslagen en uitsluitend door de student-onderzoeker en begeleider zijn geraadpleegd, dat deelname geheel vrijwillig was en op ieder moment kon worden beëindigd zonder opgaaf van reden, en dat de data pseudoniem zijn verwerkt zodat respondenten niet herkenbaar waren in de rapportages. Alleen bij expliciete toestemming konden respondenten deelnemen

3.3.2 Opslag van gegevens

Alle onderzoeksdata zijn opgeslagen op de beveiligde Y-schijf van de Rijksuniversiteit Groningen. Alleen de student-onderzoeker had toegang tot deze gegevens. Er zijn geen gegevens opgeslagen op persoonlijke apparaten, USB-sticks of externe cloudservices buiten de universiteit. De data is voorafgaand aan analyse geanonimiseerd en versleuteld, zodat respondenten niet direct identificeerbaar waren. Toestemmingsgegevens, zoals het antwoord op de informed consent-vraag, zijn apart opgeslagen van de inhoudelijke onderzoeksdata. De verwerking van de gegevens vond plaats in overeenstemming met de richtlijnen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Respondenten zijn via de informatiebrief geïnformeerd over de wijze van gegevensverzameling, opslag en verwerking, en over hun recht op anonimiteit.

De onderzoeksdata zijn uitsluitend gebruikt voor deze masterscriptie. Na de beoordeling en goedkeuring van de scriptie worden alle data, inclusief enquêtegegevens, eventuele observatieantekeningen en analysemateriaal, in overleg met de begeleider vernietigd.

3.4 Steekproefomvang, representativiteit en betrouwbaarheid

In totaal hebben 52 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld, verdeeld over 22 verschillende amateurvoetbalverenigingen in Friesland. Omdat de data hiërarchisch is opgebouwd, met respondenten genest binnen verenigingen, is gebruikgemaakt van

multilevelanalyse. Hierbij wordt zowel de variatie tussen individuen (niveau 1) als tussen clubs (niveau 2) meegenomen (zie hoofdstuk 4). Dit aantal ligt onder de gebruikelijke richtlijnen voor regressie- en multilevelanalyses waardoor de statistische power beperkt is en de kans op fout-positieve of fout-negatieve bevindingen toeneemt. Daarbij bleken enkele samengestelde schalen een lage interne consistentie te hebben, waardoor bepaalde variabelen zijn uitgesloten van verdere analyse. De resultaten geven een eerste indicatie van mogelijke patronen tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel in een regionale context, maar zijn niet te generaliseren naar het landelijke amateurvoetbal.

De verdeling naar functie laat zien dat bestuursleden sterk vertegenwoordigd zijn (63,5%), gevolgd door spelers (17,3%) en trainers (11,5%) (Tabel 8). Vrijwilligers en supporters/ouder vormen samen minder dan 8% van de respondenten. Deze verdeling wijkt af van de werkelijke ledenstructuur bij veel amateurverenigingen, waar spelers en vrijwilligers doorgaans de grootste groepen vormen. Het overgewicht van bestuursleden kan de resultaten beïnvloeden, omdat hun perspectief op veiligheid en clubcultuur mogelijk verschilt van dat van spelers of vrijwilligers.

De leeftijdsverdeling (Tabel 9) toont een relatief hoge vertegenwoordiging van respondenten van 45 jaar en ouder (bijna 59%). Jongere leeftijdsgroepen zijn beperkter aanwezig: 21,6% is tussen 18 en 29 jaar, en 19,6% tussen 30 en 44 jaar. Hierdoor kan de ervaren clubcultuur en het veiligheidsgevoel in deze dataset sterker het perspectief van oudere leden weerspiegelen.

Wat betreft verenigingsgrootte (Tabel 10) is het merendeel afkomstig uit kleine verenigingen tot 500 leden (63,5%). Middelgrote clubs (501–1000 leden) en grote clubs (1000–2000 leden) zijn minder vertegenwoordigd. Dit betekent dat de resultaten vooral inzicht geven in de situatie bij kleinere verenigingen, terwijl grote clubs slechts beperkt in beeld zijn.

Tabel 8: Verdeling van de steekproef naar functie binnen de vereniging (N = 52)

Functie	Aantal	Percentage
Bestuurslid	33	63,5%
Trainer	6	11,5%
Speler	9	17,3%
Vrijwilliger	2	3,8%
Supporter/ouder	2	3,8%
Totaal	52	100%

Tabel 9: Leeftijdsverdeling van respondenten in vier categorieën (N = 52)

Leeftijd	Aantal	Percentage
18-29 jaar	11	21,6%
30-44 jaar	10	19,6%
45-64 jaar	26	51%
64+ jaar	4	7,8%
Totaal	51	100%

Tabel 10: Verdeling van respondenten naar verenigingsgrootte (N = 52)

Verenigingsgrootte	Aantal	Percentage
0-500 leden	33	63,5%
501-1000 leden	6	11,5%
1000 – 2000 leden	9	17,3%
Totaal	52	100%

Volgens gangbare richtlijnen is voor regressieanalyse per verklarende variabele een minimum van 10 tot 15 waarnemingen nodig (Van Voorhis & Morgan, 2007). In dit onderzoek zijn acht verklarende en controlevariabelen opgenomen, wat neerkomt op een aanbevolen minimum van 80 tot 120 respondenten. Ook voor multilevelanalyse gelden aanvullende eisen; aanbevolen wordt om ten minste 30 tot 50 groepen (verenigingen) te includeren, met meerdere respondenten per groep (Maas & Hox, 2005). De uiteindelijke steekproef, 52 respondenten verdeeld over 22 clubs, blijft onder deze drempelwaarden. Dit beperkt de generaliseerbaarheid van de resultaten en vraagt om een voorzichtige interpretatie.

3.4.1 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van de gebruikte schalen is getoetst met Cronbach's alpha, waarbij in eerste instantie een veelgebruikte ondergrens van $\alpha \geq 0,60$ is gehanteerd voor acceptabele interne consistentie (DeVellis, 2016). De totaalschaal voor clubcultuur (11 items) laat een goede interne consistentie zien ($\alpha = 0.72$) en wordt meegenomen in de analyses. De onderliggende dimensies scoren lager: gedrag ($\alpha = 0.57$), mindset ($\alpha = 0.58$) en groepsarena ($\alpha = 0.22$). Omdat deze dimensies bedoeld zijn als onderdelen van de totaalschaal, en niet voldoen aan de ondergrens worden ze niet afzonderlijk geanalyseerd. Ook de afhankelijke variabele veiligheidsgevoel toont een acceptabele interne consistentie ($\alpha = 0,61$) en voldoet aan de grenswaarde. De vijf verklarende mechanismen laten een gemengd beeld zien: sociale cohesie ($\alpha = 0,76$), sociale controle ($\alpha = 0,57$), sociale inbedding ($\alpha = 0,55$), sociale voorspelbaarheid ($\alpha = 0,50$) en positie en relaties ($\alpha = 0,01$). Omdat bij de grenswaarde van α

$\geq 0,60$ slechts één sociaal mechanisme overblijft, is aanvullend gekeken naar wat in de literatuur wordt gehanteerd bij exploratief onderzoek. Bij tweedelige schalen (twee items) is Cronbach's alpha vaak lager, onder andere doordat de waarde sterk afhangt van de onderlinge correlatie van de items (Eisinga et al., 2013). In exploratieve studies wordt in dergelijke gevallen regelmatig een grenswaarde van $\alpha \geq 0,55$ toegepast (Hinton et al., 2014), mits de constructen theoretisch goed onderbouwd zijn. Aangezien dit onderzoek exploratief van aard is en meerdere mechanismen uit slechts twee items bestaan, is besloten om deze lagere grenswaarde van $\alpha \geq 0,55$ te hanteren. Hierdoor blijven naast sociale cohesie ook sociale controle ($\alpha = 0,57$) en sociale inbedding ($\alpha = 0,55$) behouden voor de analyses. De mechanismen sociale voorspelbaarheid ($\alpha = 0,50$) en positie en relaties ($\alpha = 0,01$) worden uitgesloten, omdat hun interne consistentie onvoldoende is om betrouwbare conclusies te trekken.

Hoewel de dimensies gedrag ($\alpha = 0,57$) en mindset ($\alpha = 0,58$) de exploratieve ondergrens van $\alpha \geq 0,55$ benaderen, is ervoor gekozen om deze niet afzonderlijk te analyseren. Dit komt doordat de derde dimensie, groepsarena, met $\alpha = 0,22$ ver onder de grens blijft en daardoor onvoldoende betrouwbaar is. Omdat de drie dimensies samen het overkoepelende construct clubcultuur vormen, is besloten om uitsluitend de totaalschaal ($\alpha = 0,72$) te gebruiken in de analyses

Tabel 11: Cronbach's alpha van samengestelde schalen

Schaal	Aantal items	Cronbach's alpha (α)
Clubcultuur totaal	11	0.72
Gedrag	4	0.57
Mindset	4	0.58
Groepsarena	3	0.22
Veiligheidsgevoel	5	0.61
Sociale mechanismen		
Sociale voorspelbaarheid	2	0.50
Sociale controle	2	0.57
Positie en relaties	2	0.01
Sociale cohesie	2	0.76
Sociale inbedding	2	0.55

In deze vragenlijst zijn enkele items zowel gebruikt voor de totaalschaal clubcultuur als voor één of meerdere sociale mechanismen. Concreet gaat het om de overlap tussen clubcultuur en de mechanismen sociale voorspelbaarheid en sociale inbedding. Deze keuze is gemaakt om de vragenlijst compact te houden en het aantal vragen per respondent te beperken.

Tijdens de pilotfase gaven meerdere respondenten aan dat sommige stellingen sterk op elkaar leken en dat er herhaling in de vragenlijst zat. Om deze reden is bewust gekozen voor dubbelgebruik van kernitems die meerdere theoretische concepten dekken, in plaats van extra, afzonderlijke vragen toe te voegen.

Het nadeel van deze aanpak is dat de betreffende schalen hierdoor niet volledig onafhankelijk zijn, wat kan leiden tot samenhang die (deels) wordt veroorzaakt door gedeelde items. Bij de interpretatie van de resultaten, met name bij de mediatiel analyses, is hiermee rekening gehouden door voorzichtig te zijn met het trekken van conclusies over verbanden waarbij overlappende variabelen betrokken zijn.

3.5 Analyseplan

Gezien de hiërarchische structuur van de data is in dit onderzoek gebruikgemaakt van multilevelanalyse. De respondenten (niveau 1) zijn namelijk genest binnen voetbalverenigingen (niveau 2), waardoor ze niet volledig onafhankelijk van elkaar zijn. Door deze structuur kunnen zowel verschillen tussen leden als tussen clubs worden meegenomen in de analyse. Voor de uitvoering is gebruikgemaakt van mixed models in R, waarmee op een statistisch verantwoorde manier het effect van clubcultuur op het veiligheidsgevoel van leden kan worden onderzocht.

De analyse begint met een leeg model waarin het veiligheidsgevoel uitsluitend wordt verklaard door een random intercept per vereniging. Dit maakt het mogelijk om de intraklassecorrelatie (ICC) te berekenen, die aangeeft welk deel van de variantie toe te schrijven is aan verschillen tussen clubs. Vervolgens is een controlemodel opgesteld waarin de functie van de respondent en de geschatte clubgrootte zijn opgenomen. Deze controlevaariabelen vormen de basis voor de interpretatie van latere modellen. In het daaropvolgende hoofdeffectmodel is clubcultuur toegevoegd als centrale onafhankelijke variabele. Zowel de samengestelde schaal als de drie onderliggende dimensies, gedrag, mindset en groepsarena, zijn afzonderlijk getoetst.

Om mogelijke mechanismen te toetsen zijn drie afzonderlijke mediatiemodellen geschat met telkens één mediator:

- H2: sociale controle
- H4: sociale cohesie
- H5: sociale inbedding van normen

Per model werd het indirecte effect (ACME), het directe effect (ADE) en het totaaleffect bepaald, op basis van 1000 non-parametrische bootstraps (percentiel-BI's). De controlevariabelen (functie, verenigingsgrootte) zijn in zowel het mediator- als het uitkomstmodel opgenomen. Mediatie werd geschat met lineaire regressies (geen multilevel-mediatie), gezien de beperkte clusteromvang en de geringe tussen-clubvariantie in het hoofdeffectmodel. De hypothese dat clubcultuur direct samenhangt met veiligheidsgevoel is getoetst met het hoofdeffectmodel (Model 2). Voor de volledigheid is H1 in de resultaten naast de mediatiemodellen gerapporteerd, maar zonder indirecte component (ACME n.v.t.).

Modelbouwoverzicht

- Model 0: Leeg model – ICC
- Model 1: Controlemodel – functie & verenigingsgrootte
- Model 2: Hoofdeffect – clubcultuur (samengestelde schaal)
- Model 3a: Mediatie H2 – sociale controle
- Model 3b: Mediatie H4 – sociale cohesie
- Model 3c: Mediatie H5 – sociale inbedding van normen

De kwaliteit van de modellen is beoordeeld aan de hand van standaard fit-indicatoren (-2LL, AIC, BIC) en likelihood ratio tests. Daarnaast zijn de assumpties getoetst: de normaliteit en spreiding van residuen, multicollineariteit (VIF), en de invloed van uitbijters is systematisch onderzocht. In paragraaf 4.6 wordt hier verslag van gedaan. Door deze stapsgewijze opbouw wordt het mogelijk om niet alleen het directe effect van clubcultuur in kaart te brengen, maar ook de werking van onderliggende mechanismen en de invloed van contextuele factoren binnen verenigingen te analyseren.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd over de relatie tussen clubcultuur, sociale mechanismen en het veiligheidsgevoel binnen Friese amateurvoetbalverenigingen. De analyses richten zich op het in kaart brengen van gemiddelde scores, verschillen tussen verenigingen en de toetsing van verbanden zoals geformuleerd in de hypothesen, inclusief mogelijke mediërende effecten. De bevindingen moeten met grote voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De uiteindelijke respons bestond uit 52 deelnemers, verdeeld over 22 verenigingen. Zoals beschreven in het voorgaande hoofdstuk ‘Methoden’ is er sprake van een scheve functieverdeling: het merendeel van de respondenten betreft bestuurders. Het aantal deelnemers ligt bovendien onder de gangbare richtlijnen voor regressie- en multilevelanalyses.

4.1 Scores en spreiding van veiligheidsgevoel, clubcultuur en mechanismen

Tabel 12 geeft een overzicht van de gemiddelde scores en spreiding op de variabelen die in dit onderzoek zijn meegenomen. Het gaat om het veiligheidsgevoel, de drie dimensies van clubcultuur en het samengestelde totaal, en de drie sociale mechanismen die voldeden aan de betrouwbaarheidscriteria.

De gemiddelde score op veiligheidsgevoel ligt hoog ($M = 4,36$, $SD = 0,42$), wat erop wijst dat de meeste leden zich veilig voelen binnen hun vereniging. Een score boven de 4,0 betekent dat respondenten overwegend ‘eens’ tot ‘helemaal eens’ aangeven zich veilig te voelen. Dat duidt op een positief ervaren sociale omgeving op de club. Tegelijkertijd laat de spreiding zien dat dit gevoel niet door iedereen wordt gedeeld: sommige respondenten scoren onder de 4,0, wat laat zien dat er ook twijfels of onzekerheden bestaan.

Het samengestelde construct clubcultuur heeft een gemiddelde van $M = 4,05$ ($SD = 0,36$). De scores liggen ook hier overwegend aan de hoge kant van de schaal. De spreiding is beperkt, waardoor er minder verschillen tussen respondenten zichtbaar zijn dan bij sommige andere variabelen.

De drie sociale mechanismen die zijn meegenomen in de analyses laten kleine verschillen in gemiddelde scores zien. Sociale cohesie heeft het hoogste gemiddelde ($M = 4,28$, $SD = 0,57$), gevolgd door sociale inbedding ($M = 4,13$, $SD = 0,47$) en sociale controle ($M = 3,87$, $SD = 0,57$). De spreiding is bij sociale cohesie en sociale controle groter dan bij sociale inbedding, wat erop wijst dat respondenten op deze twee mechanismen meer uiteenlopende antwoorden

hebben gegeven. Dit betekent dat sommige leden deze vormen van samenhang en normhandhaving duidelijk ervaren, terwijl anderen dit nauwelijks herkennen, waardoor de verschillen tussen respondenten groter zijn dan bij sociale inbedding.

De histogrammen van de kernvariabelen (Bijlage 2) laten zien dat zowel veiligheidsgevoel als clubcultuur hoog scoren, met een concentratie van waarden tussen 3,5 en 4,5 op een schaal van 1 tot 5. Extreem lage scores komen niet voor, wat duidt op een overwegend positief ervaren clubcultuur. Bij sociale cohesie is naast een piek rond 4,0 ook regelmatig de maximale score (5,0) behaald, wat aangeeft dat leden in sommige verenigingen zeer sterke verbondenheid ervaren. Sociale controle en sociale inbedding van normen laten daarentegen een clustering rond 4,0 zien, wat betekent dat de meeste respondenten deze mechanismen op een vergelijkbare manier beoordelen en er relatief weinig verschil bestaat in hoe ze worden ervaren.

Tabel 12: Beschrijvende statistieken van hoofdvariabelen (n = 52)

Variabele	Gemiddelde	SD	Min.	Max.
Veiligheidsgevoel	4,36	0,42	3,50	5,00
Clubcultuur	4,05	0,36	3,36	4,82
Mechanismen	-	-	-	-
Sociale controle	3,87	0,57	3,00	5,00
Sociale cohesie	4,28	0,57	3,00	5,00
Sociale inbedding van normen	4,13	0,47	3,00	5,00

4.2 Verbanden tussen clubcultuur, veiligheidsgevoel en sociale mechanismen

Om een eerste indruk te krijgen van de onderlinge relaties tussen de hoofdvariabelen, is een Pearson-correlatieanalyse uitgevoerd op individueel niveau (n = 52). De resultaten zijn weergegeven in Tabel 13.

De analyse laat zien dat clubcultuur positief samenhangt met het veiligheidsgevoel van leden ($r = ,65$, $p < ,001$). Dit betekent dat mensen zich over het algemeen veiliger voelen binnen hun club, wanneer ze die club ook als sociaal sterk en positief ervaren. Een club waar duidelijke gewoontes, overtuigingen en sociale omgangsvormen bestaan, lijkt bij te dragen aan een gevoel van veiligheid.

Ook bij de drie mechanismen zijn positieve verbanden met het veiligheidsgevoel gevonden. Het sterkste verband is zichtbaar bij sociale controle ($r = ,60$, $p < ,001$). Leden die aangeven dat

er binnen hun vereniging sprake is van aanspreekgedrag, rapporteren vaker een hoger veiligheidsgevoel. Sociale cohesie ($r = ,37$, $p = ,008$) laat eveneens een positief en significant verband zien, wat aangeeft dat onderlinge verbondenheid binnen de club samen kan gaan met een groter gevoel van veiligheid. Sociale inbedding van normen ($r = ,36$, $p = ,010$) vertoont een vergelijkbaar patroon: wanneer leden het idee hebben dat er gedeelde gedragsregels bestaan, rapporteren zij gemiddeld een hoger veiligheidsgevoel.

De correlaties tussen clubcultuur en de drie mechanismen zijn over het algemeen sterk. Clubcultuur hangt het sterkst samen met sociale inbedding van normen ($r = ,59$, $p < ,001$), gevolgd door sociale cohesie ($r = ,49$, $p < ,001$) en sociale controle ($r = ,45$, $p = ,001$). Dit wijst erop dat een sterk ervaren clubcultuur vaak samengaat met duidelijke gedragsverwachtingen, gedeelde normen en onderlinge verbondenheid.

Tabel 13: Correlatiematrix van hoofdvariabelen: clubcultuur, veiligheidsgevoel en sociale mechanismen ($n = 52$)

	Clubcultuur	Veiligheid	Controle	Cohesie	Inbedding
Clubcultuur	-	0,65***	0,45**	0,49***	0,59***
Veiligheid	0,65***	-	0,60***	0,37**	0,36**
Controle	0,45**	0,60***	-	0,34*	0,31*
Cohesie	0,49***	0,37**	0,34*	-	0,41**
Inbedding	0,59***	0,36**	0,31*	0,41**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

4.3 Variatie tussen verenigingen

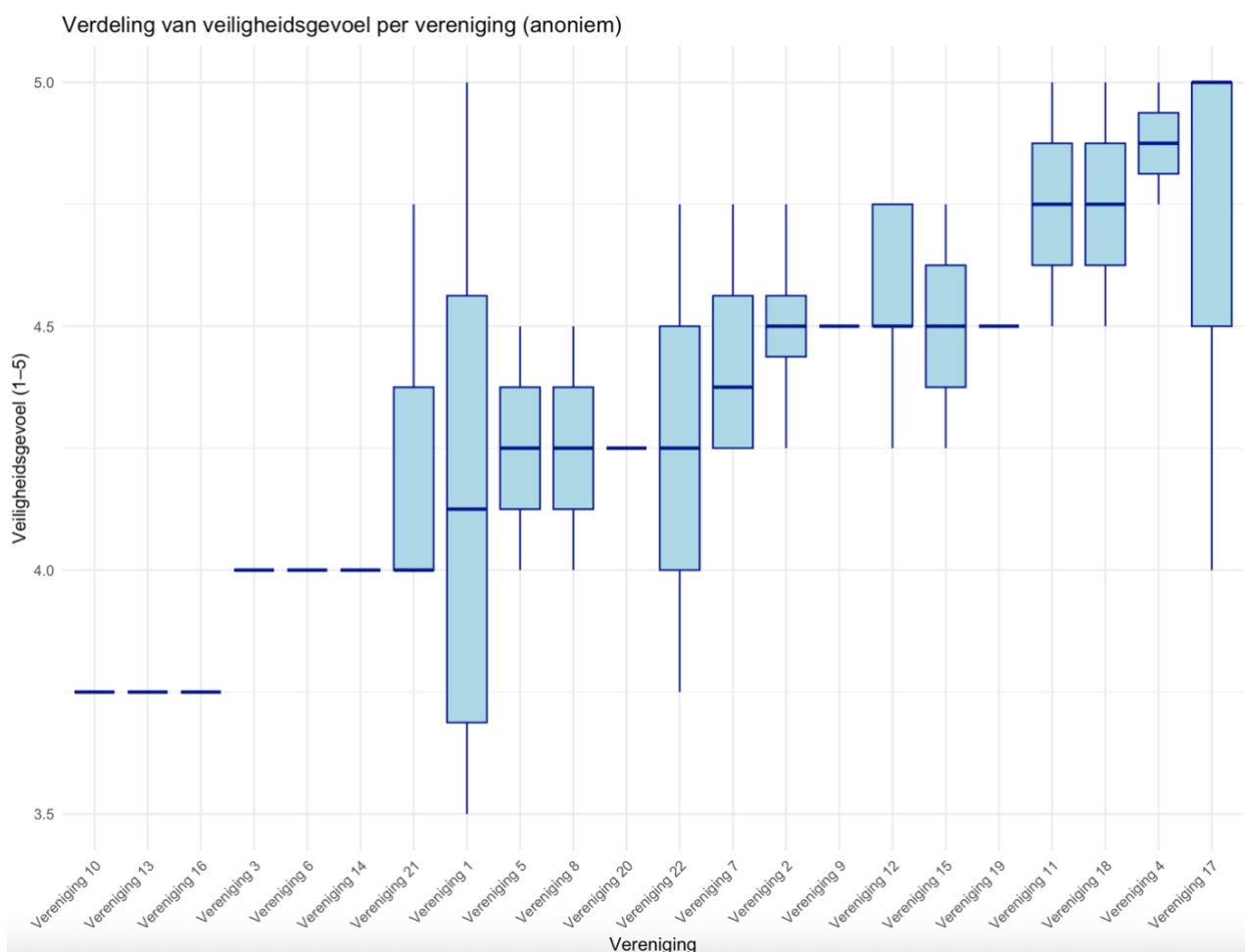
Om te bepalen of een multilevelanalyse passend is, is eerst een zogenoemd leeg model (model 0) geschat. In dit model wordt het veiligheidsgevoel uitsluitend verklaard door een random intercept op verenigingsniveau. Dit geeft inzicht in de mate waarin verschillen in veiligheidsgevoel worden toegeschreven aan het clubniveau (tussen verenigingen), in plaats van aan individuele verschillen binnen verenigingen.

De analyse laat zien dat de Intraclass Correlation Coefficient (ICC) 0.041 bedraagt. Dat betekent dat ongeveer 4,1% van de variantie in veiligheidsgevoel verklaard wordt door verschillen tussen verenigingen, terwijl 95,9% samenhangt met individuele verschillen binnen verenigingen. Hoewel deze ICC relatief laag is, kan het negeren van clustering leiden tot

onderschatting van standaardfouten en daarmee tot vertekening van de resultaten. Om dit te voorkomen wordt in de vervolgmogellen een random intercept per vereniging opgenomen.

Figuur 2 toont de spreiding van het veiligheidsgevoel per vereniging (geanonimiseerd). De meeste verenigingen hebben mediane scores tussen 4,0 en 5,0, waarbij sommige verenigingen een smalle box vertonen met relatief hoge en stabiele scores. Andere verenigingen laten juist een grotere spreiding zien, met zowel hogere als lagere uitschieters. Inhoudelijk betekent dit dat de ervaring van veiligheid minder sterk wordt bepaald door het enkele lidmaatschap van een bepaalde vereniging, en sterker samenhangt met persoonlijke ervaringen en informele groepsdynamieken binnen de club. Het veiligheidsgevoel is niet uitsluitend een verenigingskenmerk, maar ontstaat in de dagelijkse interacties tussen leden, in de manier waarop normen worden beleefd en sociale controle wordt ervaren. Daarmee bevestigt figuur 6 de bevindingen uit de ICC-berekening en onderbouwt zij het gebruik van multilevelmodellen met een random intercept per vereniging.

Figuur 2: Boxplot – spreiding in veiligheidsgevoel onder leden per vereniging

4.4 Invloed van functie, clubgrootte en clubcultuur op veiligheidsgevoel (model 1–2)

4.4.1 Effect van functie en clubgrootte op veiligheidsgevoel (Model 1)

Tabel 14 laat zien in wat voor mate het veiligheidsgevoel van respondenten samenhangt met hun functie binnen de vereniging en met de grootte van de club. De analyse is uitgevoerd met een multilevelmodel met een random intercept per vereniging ($n = 22$), om te corrigeren voor clustering van data op clubniveau.

De resultaten laten zien dat slechts één functiegroep significant afwijkt van de referentiecategorie ‘bestuurslid’: spelers rapporteren gemiddeld een iets lager veiligheidsgevoel ($b = -0,34$, $p = ,045$, 95%-BI $[-0,67, -0,01]$). De andere functiegroepen, waaronder trainers ($b = -0,15$, $p = ,439$), vrijwilligers ($b = 0,07$, $p = ,835$) en ouders/supporters ($b = 0,10$, $p = ,748$), wijken niet significant af van bestuursleden. Ook clubgrootte blijkt geen significante invloed te hebben op veiligheidsgevoel. Zowel leden van middelgrote verenigingen (500–1000 leden; $b = 0,17$, $p = ,246$) als van grote verenigingen (1000–2000 leden; $b = -0,08$, $p = ,753$) verschillen niet duidelijk van de kleinste verenigingen.

Het model laat een residuele variantie (σ^2) van 0,157 en een tussen-clubvariantie van 0,008 zien. De intraclass correlatie (ICC) komt daarmee uit op 0,05, wat inhoudt dat slechts 5% van de variantie in veiligheidsgevoel verklaard wordt door clubniveau. Dit wijst erop dat de meeste verschillen in veiligheidsgevoel tussen leden binnen dezelfde vereniging liggen, en dat de invloed van de club als collectieve context in dit model relatief beperkt is.

De verklaarde variantie van het model is bescheiden: de marginale R^2 (variantie verklaard door vaste effecten) bedraagt 0,15, terwijl de conditionele R^2 (inclusief het clubniveau) oploopt tot 0,19. Dat betekent dat functie en clubgrootte samen slechts een klein deel van het veiligheidsgevoel verklaren, en dat ook de variatie tussen clubs daarin beperkt meespeelt.

Tabel 14: Multilevelregressie op veiligheidsgevoel – controlemodel (model 1)

Predictor	B	SE	P	95%-BI
(Intercept)	4,38	0,08	<,001	[4,22, 4,53]
Functie: Trainer	-0,15	0,19	,439	[-0,54, 0,24]
Functie: Speler	-0,34	0,16	,45*	[-0,67, -0,01]
Functie: Vrijwilliger	0,07	0,34	,835	[-0,61, 0,76]
Functie: Supporter/ouder	0,10	0,31	,748	[-0,53, 0,73]
Clubgrootte: 500–1000 leden	0,17	0,14	,246	[-0,11, 0,45]

Predictor	B	SE	P	95%-BI
Clubgrootte: 1000–2000 leden	-0,08	0,22	,753	[-0,51, 0,36]

* $p < .05$,

Random effects:

- σ^2 (residuvariantie): 0,157
- τ_{00} (clubniveau): 0,008
- ICC: 0,05
- N (clubs): 22
- Observaties: 52
- Marginal R^2 / Conditional R^2 : 0,150 / 0,192

4.4.2 Invloed van clubcultuur op veiligheidsgevoel (Model 2a)

Tabel 15 laat zien wat er gebeurt wanneer clubcultuur wordt toegevoegd aan het model met de controlevariabelen functie en clubgrootte. Het verband tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel is sterk en statistisch significant ($b = 0,72$, $SE = 0,12$, $p < ,001$). Het 95%-betrouwbaarheidsinterval loopt van 0,47 tot 0,97, wat bevestigt dat het effect met hoge waarschijnlijkheid positief is. Leden die hun clubcultuur als sterker en positiever ervaren, in termen van gedrag, gedeelde waarden en sociale dynamiek, voelen zich veiliger binnen hun vereniging. Deze relatie blijft overeind, ongeacht de functie van de respondent of de grootte van de club.

De controlevariabelen laten ook in dit model geen significante effecten zien. Geen van de functiegroepen wijkt statistisch af van de referentiecategorie ‘bestuurslid’, en ook clubgrootte blijft zonder effect. De richting van het effect voor ‘vrijwilliger’ ($b = 0,32$) en ‘supporter/ouder’ ($b = 0,26$) is positief, maar niet significant, waarbij de betrouwbaarheidsintervallen breed zijn.

Na toevoeging van clubcultuur valt de random intercept op clubniveau weg: de geschatte variantie op dit niveau bedraagt 0,000, wat aangeeft dat er in dit model geen resterende verschillen tussen verenigingen zijn in het veiligheidsgevoel van leden. De residuele variantie op individueel niveau bedraagt $\sigma^2 = 0,094$, wat aangeeft dat verschillen in veiligheidsgevoel zich volledig binnen clubs afspelen en nauwelijks meer tussen clubs. De intraclass correlatie (ICC) is daarmee praktisch 0,00.

De verklaringskracht van het model neemt toe: de marginale R^2 (verklaarde variantie door vaste effecten) bedraagt 0,494, wat inhoudt dat bijna de helft van de variantie in veiligheidsgevoel wordt verklaard door clubcultuur en de controlevariabelen samen. Een conditionele R^2 is niet beschikbaar vanwege een singular fit (geen meetbare variantie op clubniveau).

Tabel 15: Multilevelmodel met clubcultuur als voorspeller van veiligheidsgevoel (model 2a)

Predictors	b	SE	p	95%-BI
(Intercept)	1,43	0,51	,007	[0,40, 2,46]
Clubcultuur	0,72	0,12	< ,001	[0,47, 0,97]
Functie: Trainer	-0,12	0,14	,422	[-0,41, 0,17]
Functie: Speler	-0,15	0,13	,256	[-0,41, 0,11]
Functie: Vrijwilliger	0,32	0,27	,240	[-0,22, 0,86]
Functie: Supporter/ouder	0,26	0,24	,074	[-0,22, 0,75]
Clubgrootte: 500–1000 leden	0,10	0,10	,313	[-0,10, 0,31]
Clubgrootte: 1000–2000 leden	-0,14	0,16	,380	[-0,46, 0,18]

Random effects:

- σ^2 (residuvanantie): 0,094
- τ_{00} (clubniveau): 0,000
- ICC: 0,00
- N (clubs): 22
- Observaties: 52
- Marginal R^2 / Conditional R^2 : 0,494 / 0,NA (singular fit)

4.5 Toetsing van de hypothesen

In de vorige analyses (paragraaf 4.4) is vastgesteld dat clubcultuur in aanzienlijke mate samenhangt met het veiligheidsgevoel van leden. In deze paragraaf worden de hypothesen getoetst met behulp van mediatiemodellen, om te onderzoeken via welke onderliggende mechanismen deze relatie mogelijk tot stand komt.

De analyse richt zich op drie sociaalwetenschappelijke mechanismen die in het theoretisch kader zijn beschreven: sociale controle, sociale cohesie en sociale inbedding van normen. Voor elk mechanisme is een afzonderlijke mediatielanalyse uitgevoerd, waarbij het totale effect van

clubcultuur op veiligheidsgevoel is opgesplitst in een direct effect (dat niet via het mechanisme loopt) en een indirect effect (dat wel via het mechanisme verloopt). Daarnaast is berekend welk percentage van het totale effect via het mechanisme verloopt (het proportioneel gemedieerd effect).

De analyses zijn uitgevoerd met 1000 bootstrapsteekproeven, en de resultaten zijn samengevat in tabel 19. Daarbij worden puntschattingen, 95%-betrouwbaarheidsintervallen en significantieniveaus weergegeven.

Tabel 19: Indirecte en directe effecten van clubcultuur op veiligheidsgevoel via vijf mechanismen (mediatieanalyse)

Hypothese	Mechanisme	ACME (indirect)	95%-BI indirect	ADE (direct)	95%-BI direct	Totaal effect	% Gemedieerd
H1	Direct verband clubcultuur - veiligheidsgevoel	N.v.t.	N.v.t.	0,72***	[0,48 – 0,97]	0,72***	N.v.t
H2	Sociale controle	0,18*	[0,02 0,35]	0,55***	[0,33, 0,81]	0,73***	25%
H4	Sociale cohesie	0,09	[-0,05, 0,25]	0,63***	[0,36, 0,87]	0,73***	13%
H5	Sociale inbedding van normen	-0,04	[-0,32, 0,22]	0,76**	[0,40, 1,11]	0,72***	-5%

*= $p < .05$, ** = $p < .01$, *** = $p < .001$, 95%-BI's zijn op basis van 1000 bootstraps (percentiële methode)

4.5.1 Direct effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel (H1)

De eerste hypothese stelt dat een sterkere clubcultuur samenhangt met een hoger veiligheidsgevoel onder leden. De analyse laat een significant positief effect zien van clubcultuur op veiligheidsgevoel ($b = 0,72$, 95%-BI [0,48, 0,97], $p < ,001$), waarbij gecontroleerd is voor functie en verenigingsgrootte. Dit betekent dat leden van verenigingen met een sterker ontwikkelde clubcultuur gemiddeld hogere veiligheidsgevoelens rapporteren. Omdat er geen mediator is opgenomen, is er geen indirect effect berekend; het totale effect is gelijk aan het directe effect. Op basis van deze resultaten wordt hypothese 1 bevestigd: clubcultuur vormt een belangrijke en directe voorspeller van het veiligheidsgevoel binnen amateurvoetbalverenigingen.

4.5.2 Mediatie via sociale controle (H2)

Hypothese 2 veronderstelt dat in verenigingen waar meer sprake is van sociale controle, leden een hoger veiligheidsgevoel ervaren. De resultaten tonen een significant indirect effect via

sociale controle (ACME = 0,18, 95%-BI [0,02, 0,35], $p = ,020$). Dit betekent dat in verenigingen met een sterkere clubcultuur leden vaker ervaren dat er ruimte is om elkaar aan te spreken, en dat dit aanspreekgedrag samenhangt met een hoger veiligheidsgevoel. Hoe vanzelfsprekender leden elkaar corrigeren op normoverschrijdend gedrag, hoe sterker hun ervaren veiligheid binnen de vereniging. Daarnaast blijft het directe effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel significant (ADE = 0,55, 95%-BI [0,33, 0,81], $p < ,001$), wat erop wijst dat clubcultuur ook via andere mechanismen invloed uitoefent. Ongeveer 25% van het totale effect verloopt via sociale controle. Op basis van deze resultaten wordt hypothese 2 ondersteund: in verenigingen waar sociale controle sterker aanwezig is, rapporteren leden gemiddeld een hoger veiligheidsgevoel. Sociale controle blijkt daarmee een gedeeltelijke verklaring voor het verband tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel.

4.5.3. Posities en veiligheidsgevoel (H3)

Hypothese 3 veronderstelt dat bestuursleden en vrijwilligers een lager veiligheidsgevoel ervaren dan spelers. De resultaten bieden geen steun voor deze hypothese. Beschrijvende statistieken laten zien dat spelers gemiddeld het laagste veiligheidsgevoel rapporteren ($M = 3,8$, $SD = 0,6$), terwijl bestuursleden juist hoger scoren ($M = 4,2$, $SD = 0,5$). Vrijwilligers ($M = 3,9$, $SD = 0,6$), trainers ($M = 4,0$, $SD = 0,6$) en ouders/supporters ($M = 3,7$, $SD = 0,7$) nemen een tussenpositie in. De multilevelanalyse bevestigt dat alleen spelers significant lager scoren dan bestuursleden ($b = -0,34$, $p = ,045$). Voor de overige functiegroepen zijn geen significante verschillen vastgesteld. Op basis van deze resultaten wordt hypothese 3 verworpen: bestuursleden en vrijwilligers ervaren geen lager veiligheidsgevoel dan spelers.

4.5.4 Mediatie via sociale cohesie (H4)

De vierde hypothese veronderstelt dat clubcultuur bijdraagt aan veiligheid doordat leden zich verbonden voelen en elkaar steunen. De resultaten laten echter geen significant indirect effect via sociale cohesie zien (ACME = 0,09, 95%-BI [-0,05, 0,25], $p = ,162$). Dit betekent dat er in deze analyse onvoldoende statistisch bewijs is om te stellen dat cohesie een verklarende schakel vormt tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel. Het directe effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel blijft daarentegen sterk en significant (ADE = 0,63, 95%-BI [0,36, 0,87], $p < ,001$), wat aangeeft dat het verband grotendeels via andere mechanismen verloopt. In dit model wordt 13% van het totale effect via cohesie overgedragen. Dit betekent dat het gevoel van verbondenheid en onderlinge steun wel aanwezig is binnen de verenigingen, maar dat dit in de

analyses niet de doorslaggevende factor blijkt te zijn om verschillen in veiligheidsgevoel te verklaren. Het versterkte veiligheidsgevoel dat samenhangt met clubcultuur moet dus eerder via andere mechanismen worden begrepen. Hoewel sociale cohesie inhoudelijk verwant is aan het veiligheidsgevoel, biedt deze analyse geen steun voor de hypothese dat dit mechanisme een substantieel deel van de relatie verklaart.

4.5.5 Mediatie via sociale inbedding van normen (H5)

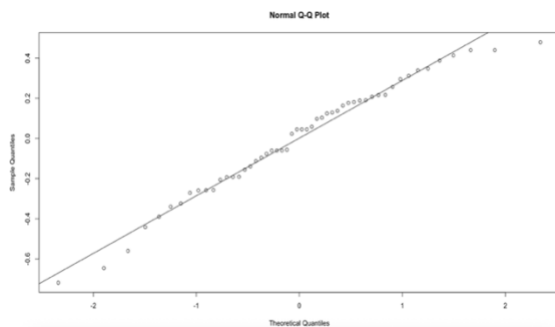
Hypothese vijf stelt dat clubcultuur veiligheidsgevoel bevordert doordat normen vanzelfsprekend gedeeld en nageleefd worden. De analyse laat echter geen significant indirect effect via sociale inbedding zien ($ACME = -0,04$, 95%-BI $[-0,32, 0,22]$, $p = ,878$). Dit betekent dat er in deze studie geen statistisch bewijs is dat het naleven van gedeelde normen een verklarende rol speelt in de relatie tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel. De proportie van het effect die via dit mechanisme verloopt is bovendien verwaarloosbaar (-5%). Het directe effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel blijft daarentegen significant ($ADE = 0,76$, 95%-BI $[0,40, 1,11]$, $p < ,001$), wat aangeeft dat de relatie voornamelijk via andere mechanismen tot stand komt. Dit betekent dat hoewel leden over het algemeen wel gedeelde normen ervaren binnen hun vereniging, dit in de analyses niet bepalend blijkt voor verschillen in veiligheidsgevoel. Het versterkte veiligheidsgevoel dat met clubcultuur samenhangt moet dus grotendeels via andere sociale processen worden verklaard. Deze bevinding biedt geen steun voor de hypothese dat sociale inbedding van normen een belangrijke mediator is binnen dit verband.

4.6 Modelfit en diagnostiek

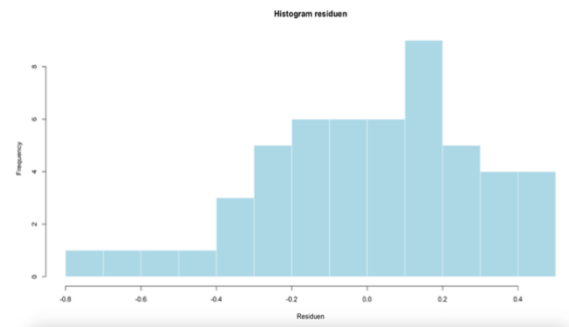
Om de kwaliteit van het hoofdanalysemodel (model 2a) te beoordelen, zijn verschillende fit-indicatoren en diagnostische toetsen uitgevoerd. Model 2a voorspelt het veiligheidsgevoel op basis van clubcultuur, functiegroep en verenigingsgrootte, met een random intercept per club ($n = 22$). Dit model resulteert in een log-likelihood van -7,91, met bijbehorende waarden $AIC = 35,82$ en $BIC = 55,33$. Deze scores wijzen op een goede modelpassendheid, zeker in vergelijking met alternatieve modellen met interactietermen, die geen significante verbetering opleverden. Vervolgens zijn de aannames van lineaire regressie gecontroleerd. De normaliteit van de residuen blijkt uit de Q-Q-plot (Figuur 3), waarin de punten grotendeels de diagonaal volgen. Hoewel er enkele afwijkingen zijn aan de uiteinden, is het patroon in het midden van de verdeling nagenoeg lineair.

Het histogram van de residuen (Figuur 4) bevestigt dit beeld en laat een redelijk symmetrische verdeling zien, met een lichte scheefheid naar rechts maar zonder extreme uitschieters. De residuenplot (Figuur 5), waarin de residuen zijn uitgezet tegen de voorspelde waarden, toont geen duidelijk patroon. De spreiding lijkt willekeurig rondom de nul-lijn te liggen, wat suggereert dat de assumptie van homoscedasticiteit niet systematisch geschonden wordt.

Figuur 3: Boxplot – QQ plot van residuen

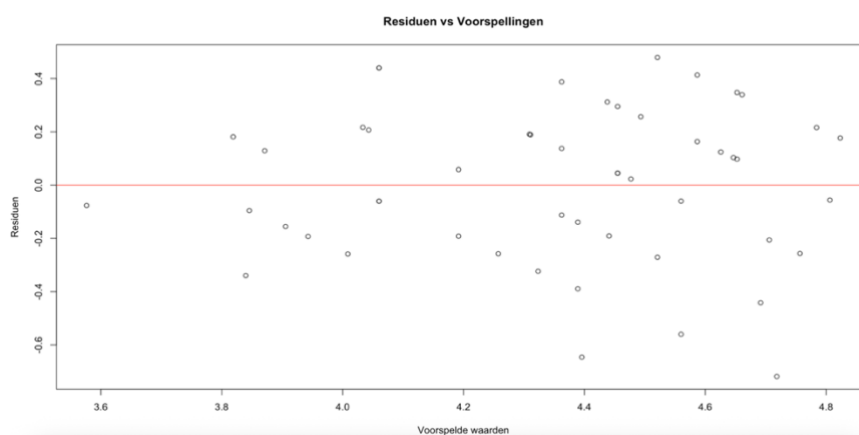
Figuur 4: Boxplot – Histogram van residuen

Ook is multicollineariteit beoordeeld op basis van de variantie-inflatiefactoren (VIF). Alle VIF-waarden liggen tussen 1,03 en 1,48, wat ruim onder de gebruikelijke grenswaarde van 5 blijft. Dit betekent dat de voorspellende variabelen in het model slechts in beperkte mate met elkaar samenhangen en elkaar nauwelijks overlappen in verklarende kracht.

Op basis van deze toetsen kan worden geconcludeerd dat het model voldoet aan de belangrijkste statistische aannames. De residuen zijn voldoende normaal verdeeld, de variantie is redelijk homogeen en er is geen sprake van problematische multicollineariteit.

Figuur 5: Boxplot – Residuen vs. Voorspelde waarden

5. Conclusie, discussie & aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van het onderzoek besproken en verbonden aan de centrale onderzoeksvraag: in welke mate draagt clubcultuur bij aan het veiligheidsgevoel van leden binnen Friese amateurvoetbalverenigingen, en welke informele mechanismen spelen daarbij een rol. Eerst worden de conclusies besproken op basis van de hoofdvraag en de hypothesen. Daarna volgt de discussie, met aandacht voor validiteit, betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid. Het hoofdstuk sluit af met de implicaties van dit onderzoek voor beleid en praktijk, en worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

5.1 Conclusie

Dit onderzoek richtte zich op de vraag welke elementen binnen de clubcultuur van amateurvoetbalverenigingen bijdragen aan het veiligheidsgevoel van leden, en op welke manier deze zonder formele regelgeving gestimuleerd kunnen worden. Om deze vraag te beantwoorden, worden eerst de vijf hypothesen besproken die richting gaven aan het onderzoek. Daarbij wordt per hypothese aangegeven of de resultaten steun bieden voor de veronderstelde samenhang en hoe deze uitkomsten zich verhouden tot de gebruikte theorieën. Op basis van deze deelconclusies wordt vervolgens een antwoord geformuleerd op de centrale onderzoeksvraag.

5.1.1 Hypothese 1: Leden die een sterke clubcultuur ervaren, ervaren een hoger veiligheidsgevoel binnen de vereniging

De resultaten bevestigen deze hypothese. Clubcultuur hangt sterk en significant samen met het veiligheidsgevoel van leden ($b = 0,72$, $p < ,001$). Respondenten die hun vereniging als een plek met duidelijke gewoontes, gedeelde waarden en herkenbare omgangsvormen ervaren, rapporteren gemiddeld een hoger veiligheidsgevoel. Dit verband blijft bestaan wanneer wordt gecontroleerd voor functie en verenigingsgrootte.

Wanneer clubcultuur wordt toegevoegd aan het model, verdwijnt de variantie tussen verenigingen volledig ($ICC = 0,00$). Dit betekent dat verschillen in veiligheidsgevoel niet langer op clubniveau verklaard worden, maar volledig samenhangen met hoe leden de clubcultuur ervaren. Clubcultuur verklaart bijna de helft van de variantie in veiligheidsgevoel (marginaal $R^2 = 0,494$).

In het theoretisch kader werd sociale voorspelbaarheid benoemd als mogelijk verklarend mechanisme. Deze schaal voldeed echter niet aan de betrouwbaarheidseis ($\alpha = 0,50$) en is daarom niet meegenomen. Daardoor kan niet worden vastgesteld of het theoretische idee van ontologisch vertrouwen (Giddens, 1991), oftewel sociale voorspelbaarheid, een rol speelt in de relatie tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel.

5.1.2 Hypothese 2: In verenigingen waar meer sprake is van sociale controle, ervaren leden een hoger veiligheidsgevoel

De resultaten bevestigen deze hypothese. Sociale controle blijkt een significant mediërend mechanisme in de relatie tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel (ACME = 0,18, 95%-BI [0,02 – 0,35], $p = ,020$). Ongeveer een kwart van het totale effect van clubcultuur verloopt via dit mechanisme. Dit betekent dat in verenigingen waar sociale controle sterker aanwezig is, leden gemiddeld een hoger veiligheidsgevoel rapporteren. Dit volgt uit de mediatieanalyse, waarin een significant indirect effect werd gevonden (ACME = 0,18, $p = ,020$). Ongeveer 25% van het totale effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel verloopt via sociale controle, wat aangeeft dat dit mechanisme een substantiële bijdrage levert aan de relatie.

Deze bevinding sluit aan bij het interactionistische perspectief van Blumer (1969), waarin gedeelde normen worden bevestigd en gecorrigeerd via alledaagse interacties. Sociale controle fungeert hierbij niet als formeel sanctiemechanisme, maar als subtiele vorm van gedragssturing binnen de groep. In de context van amateurvoetbalverenigingen betekent dit dat veiligheid sterker wordt ervaren in verenigingen waar informele sociale controle aanwezig is en leden zich gesteund voelen in het handhaven van gedeelde normen.

5.1.3 Hypothese 3: Bestuursleden en vrijwilligers ervaren een lager veiligheidsgevoel dan spelers

De resultaten bieden geen steun voor deze hypothese. Beschrijvende statistieken laten zien dat spelers gemiddeld het laagste veiligheidsgevoel rapporteren ($M = 3,8$, $SD = 0,6$), terwijl bestuursleden juist hoger scoren ($M = 4,2$, $SD = 0,5$). Vrijwilligers ($M = 3,9$, $SD = 0,6$), trainers ($M = 4,0$, $SD = 0,6$) en ouders/supporters ($M = 3,7$, $SD = 0,7$) nemen een tussenpositie in. De multilevelanalyse bevestigt dat alleen spelers significant lager scoren dan bestuursleden ($b = -0,34$, $p = ,045$). Voor de overige functiegroepen zijn er geen significante verschillen vastgesteld.

Dit betekent dat niet bestuursleden of vrijwilligers, maar juist spelers gemiddeld een lager veiligheidsgevoel ervaren.

Deze bevinding kan worden geïnterpreteerd vanuit sociale roltheorieën, waarin de positie van leden binnen een vereniging bepalend is voor hun ervaren sociale bescherming (Hudson, 2006). Bestuursleden hebben een zichtbare en normstellende rol, maar lijken in dit onderzoek juist niet kwetsbaarder dan spelers. Een mogelijke verklaring is dat bestuursleden doorgaans meer betrokken en invloedrijk zijn, waardoor zij zich sterker ingebed voelen in de sociale structuur van de vereniging. Daarbij moet worden opgemerkt dat bestuursleden in deze steekproef oververtegenwoordigd zijn, wat kan hebben bijgedragen aan hun relatief hoge gemiddelde veiligheidsgevoel.

De hypothese wordt daarom verworpen: bestuursleden en vrijwilligers ervaren geen lager veiligheidsgevoel dan spelers. Integendeel, de resultaten laten zien dat spelers gemiddeld een kwetsbaardere positie innemen.

5.1.4 Hypothese 4: Respondenten binnen kleine verenigingen (≤ 500 leden) ervaren meer sociale cohesie en dus een sterker veiligheidsgevoel dan respondenten uit grotere verenigingen.

Op basis van het theoretisch kader werd verwacht dat leden van kleinere verenigingen zich veiliger zouden voelen dan leden van grotere verenigingen. Kleinschalige verbanden zouden de intensiteit en frequentie van sociale interacties verhogen, waardoor gedeelde normen, onderlinge betrokkenheid en informele aanspreekbaarheid ontstaan (Hudson, 2006). Deze processen zouden leiden tot sterkere sociale cohesie en een groter veiligheidsgevoel (Putnam, 2000).

De beschrijvende resultaten laten zien dat respondenten uit kleine verenigingen (≤ 500 leden) gemiddeld een iets hoger veiligheidsgevoel rapporteren ($M = 3,9$, $SD = 0,6$) dan leden van grotere verenigingen ($M = 3,7$, $SD = 0,6$). Voor sociale cohesie is een vergelijkbaar patroon zichtbaar (klein: $M = 3,8$, $SD = 0,6$; groot: $M = 3,6$, $SD = 0,7$). Deze verschillen zijn echter beperkt en worden in de analyses niet significant bevestigd. De multilevelanalyse laat zien dat schaalgrootte geen samenhang vertoont met het veiligheidsgevoel ($p = 0.244$) en evenmin met sociale cohesie.

Een kanttekening is dat kleine verenigingen in deze steekproef oververtegenwoordigd zijn, wat de gemiddelden in beperkte mate kan hebben beïnvloed. Dit neemt niet weg dat de analyses duidelijk maken dat schaalgrootte geen doorslaggevende factor is in de verklaring van veiligheidsgevoel.

De hypothese wordt daarom verworpen. Een mogelijke verklaring is dat schaalgrootte op zichzelf geen garantie biedt voor cohesie of voorspelbaarheid. Binnen grotere verenigingen kunnen ook sterke subculturen ontstaan, zoals teams, commissies of vriendengroepen, die vergelijkbare vormen van verbondenheid en informele normering tot stand brengen (Bourdieu, 1986).

5.1.5 Hypothese 5: Leden die sterker ingebed zijn in informele gedragsnormen ervaren een hoger veiligheidsgevoel.

In het theoretisch kader werd verondersteld dat impliciete gedragsnormen, zoals wat als normaal wordt beschouwd tijdens wedstrijden, trainingen of in de kantine, bijdragen aan een gedeeld moreel kader binnen de vereniging. Wanneer leden zich herkennen in deze informele normen en weten wat van hen verwacht wordt, ontstaat een gevoel van vertrouwdheid en stabiliteit die de basis kan vormen voor sociale veiligheid (Luhmann, 1979).

De hypothese kan op basis van dit onderzoek niet worden bevestigd. De analyses laten zien dat sociale inbedding van normen geen significante mediatie vormt in de relatie tussen clubcultuur en veiligheidsgevoel ($p = 0,219$). Dit betekent dat de veronderstelde invloed van gedeelde normen binnen deze steekproef niet empirisch aantoonbaar is.

In de beschrijvende statistieken scoorden respondenten gemiddeld 3,6 ($sd = 0,7$) op de schaal voor norminbedding. Dit wijst erop dat leden in algemene zin wel degelijk ervaren dat er gedeelde gedragsnormen aanwezig zijn. De afwezigheid van een significant effect suggereert echter dat deze perceptie onvoldoende verband houdt met het veiligheidsgevoel.

5.1.6 Beantwoording van de hoofdvraag

De hoofdvraag kan op basis van dit onderzoek als volgt worden beantwoord. Er bestaat een substantieel en significant direct verband tussen clubcultuur en het veiligheidsgevoel van leden. Het directe effect bedraagt $b = 0,39$ ($p = 0,049$) en verklaart bijna de helft van de variantie in

veiligheidsgevoel (marginaal $R^2 = 0,494$). Dit bevestigt dat de manier waarop leden de cultuur binnen hun vereniging ervaren, nauw samenhangt met hun gevoel van veiligheid. Gemiddeld scoren respondenten 3,8 op 5 op veiligheidsgevoel en 3,6 op 5 op clubcultuur, wat wijst op een overwegend positieve beleving onder de leden.

Binnen dit verband blijkt sociale controle een overtuigend mechanisme. Sociale controle verklaart ongeveer 22% van het totale effect van clubcultuur op veiligheidsgevoel ($p = 0,039$). Dit sluit aan bij het interactionistische perspectief (Blumer, 1969), waarin gedeelde normen in stand worden gehouden via dagelijkse interacties. Het vanzelfsprekend corrigeren van gedrag door leden onderling fungeert daarmee als belangrijke schakel tussen clubcultuur en veiligheid.

Andere mechanismen leverden geen significante bijdrage. Sociale cohesie en norminbedding lieten geen afzonderlijk statistisch effect zien in dit model. De mechanismen sociale voorspelbaarheid en positie- en relatie konden niet worden meegenomen, omdat de betrouwbaarheid van deze schalen onvoldoende was ($\alpha < 0,55$).

Het tweede deel van de hoofdvraag betreft de mogelijkheid om veiligheid te stimuleren zonder formele regelgeving. De resultaten suggereren dat dit inderdaad kan: via het versterken van informele interactiepatronen die voorspelbaarheid en sociale controle ondersteunen. Door ruimte te geven aan gedeelde routines, voorbeeldgedrag en aanspreekbaarheid, ontstaat een sociaal klimaat waarin veiligheid vanzelfsprekend wordt beleefd. In paragraaf 5.3 aanbevelingen worden hierover enkele suggesties geformuleerd.

5.2 Discussie

5.2.1 Lage N (steekproefomvang)

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is de lage N. In totaal vulden 52 respondenten uit 22 verschillende verenigingen de vragenlijst volledig in. Daarmee is slechts 14% van de 160 aangeschreven clubs vertegenwoordigd. Dit aantal is te laag om sterke conclusies te trekken en beperkt de generaliseerbaarheid van de resultaten.

Een belangrijke oorzaak voor de lage respons is de timing van de dataverzameling. De enquête werd verspreid in de zomerperiode, toen het amateurvoetbalseizoen stillag en er nauwelijks clubactiviteiten plaatsvonden. In deze fase zijn veel leden minder actief betrokken bij hun

vereniging en voelen zij mogelijk minder urgentie om aan een onderzoek mee te doen. Ook waren respondenten wellicht beperkt bereikbaar vanwege de vakantieperiode. Omdat de verspreiding grotendeels via bestuursleden verliep, is bovendien onzeker in hoeverre de enquête binnen clubs daadwerkelijk is doorgestuurd. Het kan zijn dat besturen in deze rustige periode hun leden liever niet hebben benaderd met een extern verzoek.

Als onderzoeker had ik hier proactiever op moeten anticiperen. Een eerder moment, bijvoorbeeld tijdens het lopende seizoen of rondom clubbijeenkomsten, had waarschijnlijk geleid tot een grotere respons. Ook later starten, wanneer het nieuwe seizoen alweer begonnen was, zou waarschijnlijk meer deelnemers hebben opgeleverd. In de praktijk heb ik de dataverzameling echter te laat ingezet, waardoor de vragenlijst precies in een ongunstige periode viel: aan het einde van het seizoen en tijdens de zomerstop. Op dat moment stond ik voor de keuze om te wachten tot het nieuwe seizoen, met de kans op een hogere respons maar vertraging van mijn afstuderen, of om door te gaan met een lagere respons. Als student heb ik er bewust voor gekozen om door te gaan, omdat ik mijn studie voor 1 september wilde afronden.

De lage N heeft directe gevolgen. Allereerst zijn de analyses statistisch minder krachtig, waardoor kleine effecten niet betrouwbaar konden worden vastgesteld en onzekerheidsmarges groter zijn. De lage respons vergroot bovendien de kans op verschillende vormen van bias, zoals selectiebias, sociale wenselijkheid en meetbias. Deze worden uitgebreider besproken in paragraaf 5.2.2.

5.2.2 Biases

Naast de lage N is er sprake van verschillende vormen van bias die de resultaten kunnen hebben beïnvloed. Allereerst speelt self-selection bias een rol. Deelname was volledig vrijwillig en de enquête werd verspreid via bestuursleden. Daardoor is het waarschijnlijk dat vooral leden die zich aangesproken of verbonden voelen met hun vereniging hebben deelgenomen. Het gevolg is dat sommige perspectieven, zoals die van leden die minder binding ervaren, minder sterk vertegenwoordigd zijn.

Daarnaast blijkt uit de steekproefsamenstelling dat functiegroepen ongelijk verdeeld zijn. Van alle respondenten vervult 63,5% een bestuursfunctie, terwijl spelers slechts 17,3% van de steekproef uitmaken. Omdat de distributie via besturen verliep, is het aannemelijk dat

bestuursleden sneller zelf deelnamen dan dat zij de enquête breed verspreidden. Dit kan de resultaten vertekenen, omdat bestuursleden vanuit hun rol andere ervaringen hebben dan bijvoorbeeld spelers, trainers of ouders. In de analyses kwam bovendien naar voren dat bestuursleden gemiddeld een lager veiligheidsgevoel rapporteerden dan spelers, wat effect kan hebben gehad op de totaalscores en de verschillen tussen groepen.

Ook moet rekening gehouden worden met sociale wenselijkheid. Thema's als aanspreekgedrag, clubcultuur en veiligheid raken direct aan sociale normen. Respondenten kunnen daardoor geneigd zijn hun club positiever neer te zetten, bijvoorbeeld door te bevestigen dat zij zich veilig voelen of dat ongewenst gedrag wordt gecorrigeerd. Vooral in kleinere verenigingen, waar men elkaar persoonlijk kent, kan het lastig zijn om kritische antwoorden te geven, zelfs in een anonieme setting.

Ten slotte is er een beperkte vorm van measurement bias. Concepten zoals sociale controle, norminbedding en voorspelbaarheid zijn complex en worden niet altijd door iedereen op dezelfde manier geïnterpreteerd. Waar de één duidelijke omgangsvormen als vanzelfsprekend ervaart, benoemt een ander dit expliciet als onderdeel van de clubcultuur. Hoewel dit risico deels is verkleind door een pilot voorafgaand aan de dataverzameling, blijft interpretatieverschil een aandachtspunt bij zelfrapportage over abstracte sociale processen. Dit kan mede verklaren waarom sommige mechanismen, zoals norminbedding, in dit onderzoek niet significant naar voren kwamen.

5.2.3 Beperkte spreiding tussen verenigingen

In totaal namen 52 respondenten deel, afkomstig uit 22 verschillende clubs. Dat betekent dat de meeste verenigingen slechts één of enkele deelnemers leverden, waardoor het moeilijk wordt om uitspraken te doen over clubspecifieke patronen of variaties tussen verenigingen. Deze beperkte spreiding heeft directe gevolgen voor de analyse van groepsverschillen. Uit het nulmodel blijkt dat de intraclass correlatiecoëfficiënt (ICC) voor het veiligheidsgevoel 0.097 bedraagt. Dit betekent dat ongeveer 9,7% van de variantie in veiligheidsgevoel verklaard wordt door verschillen tussen verenigingen. Hoewel dit cijfer op zichzelf een indicatie is dat het niveau van de vereniging enige invloed heeft op hoe veilig leden zich voelen, is de betrouwbaarheid van deze schatting beperkt door het geringe aantal waarnemingen per club.

In multilevelanalyse is een evenwichtige steekproefstructuur cruciaal, hoe meer waarnemingen per groep, hoe nauwkeuriger de schatting van het groepsniveau. In dit onderzoek zijn een aantal verenigingen slechts één keer vertegenwoordigd, wat de stabiliteit van de ICC-waarde en de daaropvolgende modellen ondermijnt. Daarmee moet voorzichtig worden omgegaan bij conclusies over clubniveau-effecten. Hoewel het onderzoeksontwerp uitgaat van een hiërarchische structuur (leden binnen verenigingen), is die structuur in de praktijk onvoldoende robuust om sterke uitspraken te doen over verschillen tussen clubs. De statistische onderbouwing van effecten op clubniveau blijft daarmee kwetsbaar. Bovendien bemoeilijkt dit ook de interpretatie van clubcultuur als mesoniveau-fenomeen, zoals beoogd in het theoretisch kader.

5.2.4 Beperkingen van het onderzoeksontwerp

Het gebruikte onderzoeksdesign is cross-sectioneel, wat betekent dat alle data op één moment zijn verzameld. Hierdoor is het niet mogelijk om uitspraken te doen over causale relaties tussen variabelen. Hoewel er significante verbanden zijn gevonden tussen clubcultuur, de gemeten mechanismen (zoals sociale voorspelbaarheid en sociale controle) en het veiligheidsgevoel van leden, blijft onduidelijk wat de richting van deze verbanden is. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat een sterk veiligheidsgevoel bijdraagt aan positieve percepties van clubcultuur, in plaats van andersom. Eveneens kan een derde, niet-gemeten variabele beide verklaren, zoals het algehele functioneren van het bestuur of de sociale structuur van de club.

Voor het vaststellen van causale relaties zouden longitudinale of experimentele onderzoeksopzetten vereist zijn, waarin veranderingen in clubcultuur of gedragspatronen over tijd gevolgd worden. Ook kwalitatieve methoden, zoals interviews of participerende observatie, kunnen helpen om meer zicht te krijgen op de sociale processen die ten grondslag liggen aan de gevonden verbanden. Zeker voor de interpretatie van processen zoals norminbedding en sociale signalering zou een diepere contextuele benadering waardevol zijn. De resultaten van dit onderzoek moeten daarom primair geïnterpreteerd worden als signalerend. De resultaten geven aan dat bepaalde mechanismen samenhangen met veiligheid, maar bieden geen zekerheid over hoe deze relaties precies verlopen.

5.2.5 Positieve opbrengsten

Ondanks bovenstaande beperkingen biedt dit onderzoek waardevolle inzichten in de sociale dynamiek van veiligheid binnen het amateurvoetbal. Het empirisch toetsen van clubcultuur als verklarende factor voor veiligheidsgevoel, en de identificatie van sociale voorspelbaarheid en sociale controle als mechanismen, bieden nieuwe inzicht in hoe informele sociale processen bijdragen aan veiligheidsbeleving binnen voetbalverenigingen. Het onderzoek laat zien dat informele processen binnen verenigingen invloed kunnen hebben op hoe veilig leden zich voelen.

5.3 Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek kunnen geen harde beleidsaanbevelingen worden gedaan. De betrouwbaarheid van de resultaten is beperkt door onder meer de lage respons, het cross-sectionele karakter van het onderzoek en het wegvallen van kwalitatieve verdieping. Daarnaast ontbreken uitspraken over causaliteit, waardoor onduidelijk blijft wat oorzaak en gevolg is.

Toch bieden de bevindingen wel aanknopingspunten om na te denken over veiligheid binnen voetbalverenigingen. In het bijzonder wijzen ze op het belang van sociale voorspelbaarheid en controle. In deze paragraaf worden daarom enkele verkennende suggesties voor praktijk en onderzoek geformuleerd. Deze zijn bedoeld als denkrichting voor bestuurders, vrijwilligers en beleidsmakers die veiligheid willen versterken zonder terug te vallen op formele regels of structuren. Ze moeten nadrukkelijk niet gelezen worden als vaststaande adviezen, maar als ideeën die lokaal en contextueel verder verkend kunnen worden.

5.3.1 Verkennende suggesties voor de praktijk

Op basis van de resultaten kunnen enkele praktische suggesties worden gedaan voor het versterken van veiligheid binnen amateurvoetbalverenigingen. De nadruk ligt op het stimuleren van sociale voorspelbaarheid en informele sociale controle. Dit zijn niet zozeer aanbevelingen, maar meer ideeën die verenigingen kunnen gebruiken als inspiratie.

Maak omgangsvormen bespreekbaar in informele setting. Leden voelen zich veiliger wanneer duidelijk is wat normaal gedrag is. Clubs kunnen dit versterken door tijdens teamoverleggen, kantinegesprekken of vrijwilligersavonden af en toe stil te staan bij de vraag: “Hoe gaan wij met elkaar om?” Niet met regels of sancties, maar als gedeelde afspraak. Door deze omgangsvormen samen te benoemen, ontstaat herkenning en voorspelbaarheid (Giddens, 1991).

Stimuleer positief voorbeeldgedrag van invloedrijke leden. Sociale controle werkt het beste als het van binnenuit komt (Blumer, 1969). Trainers, aanvoerders, barvrijwilligers of bestuursleden kunnen hierin een sleutelrol spelen. Als zij op een rustige manier laten zien hoe je anderen aanspreekt of dat zelf af en toe doen, dan krijgt de norm meer kracht. Een korte blik, een opmerking of gewoon een grapje kan al voldoende zijn om gedrag te sturen.

Creëer ruimte voor laagdrempelige teamgesprekken. Een paar keer per seizoen een moment nemen om met een team of groep vrijwilligers te praten over wat goed gaat en wat beter kan, helpt bij het vormen van gedeelde verwachtingen (Blumer, 1969). Het hoeft geen officiële bijeenkomst te zijn. Juist doordat het informeel is, voelen mensen zich vrij om iets te zeggen. Herhaald contact en open gesprek zorgen voor meer sociale samenhang.

Benoem het belang van cultuur, niet van regels. In plaats van te focussen op formele afspraken, kunnen verenigingen benadrukken dat het belangrijk is hoe men met elkaar omgaat. Veiligheid ontstaat niet uit papieren protocollen, maar uit gedeelde routines en een sfeer waarin mensen elkaar kennen, begrijpen, en als het nodig is aanspreken (Luhmann, 1979).

Deze suggesties vragen weinig van het bestuur, sluiten aan bij bestaande praktijken, en kunnen op natuurlijke wijze ingebed worden in het verenigingsleven. Het is aan clubs zelf om te kijken wat past bij hun eigen sfeer, leden en gewoonten.

5.3.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Toekomstig onderzoek naar veiligheidsbeleving binnen amateurverenigingen kan voortbouwen op de inzichten uit dit verkennende en theoretisch onderbouwde onderzoek. Tegelijkertijd is het belangrijk dat vervolgonderzoek bewuster omgaat met de beperkingen die deze studie kenmerken, om tot robuustere en meer generaliseerbare inzichten te komen. De aanbevelingen hieronder zijn vooral bedoeld als richtingwijzers voor verdieping, verbreding en verfijning.

1. Vergroot de steekproefomvang en verbeter de spreiding

Een eerste en concrete les uit dit onderzoek is het belang van een grotere en meer evenwichtige steekproef. Het lage aantal respondenten en de scheve verdeling over functiegroepen (met een sterke oververtegenwoordiging van bestuursleden) hebben de

statistische kracht en representativiteit beperkt. Toekomstige studies zouden moeten streven naar meer respondenten per club, betere spreiding over verschillende functies (zoals spelers, ouders, trainers), en meer clubs om verschillen op verenigingsniveau betrouwbaar te kunnen vaststellen. Hiervoor is het wenselijk om ook te experimenteren met andere wervingsstrategieën, zoals directe benadering via sociale media, clubapps of fysieke bijeenkomsten op de club.

2. Gebruik kwalitatieve methoden om begrippen tot leven te brengen

Begrippen als ‘clubcultuur’, ‘sociale controle’ en ‘veiligheidsgevoel’ zijn context gebonden en worden door leden op verschillende manieren ervaren. In dit onderzoek zijn ze kwantitatief gemeten via schalen, maar vervolgonderzoek kan hier meer diepte aan geven via interviews, groepsgesprekken of observaties. Zo wordt duidelijk hoe leden deze begrippen daadwerkelijk invullen, hoe normen in de praktijk functioneren, en hoe sociale interactie bijdraagt aan (of afbreuk doet aan) het gevoel van veiligheid.

3. Kijk naar veiligheid als proces in de tijd

Omdat in dit onderzoek alleen op één moment is gemeten, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de richting van de gevonden verbanden. Longitudinaal onderzoek, waarin veranderingen in clubcultuur of gedragspatronen over tijd worden gevolgd, zou waardevolle inzichten opleveren over hoe veiligheid zich ontwikkelt en wat daaraan bijdraagt. Ook kan dan onderzocht worden hoe interventies of cultuurveranderingen binnen verenigingen daadwerkelijk effect sorteren. Denk bijvoorbeeld aan de invoering van aanspreekafspraken, het aanstellen van vertrouwenspersonen of wijzigingen in teamstructuur.

4. Aanvulling door observaties

Omdat dit onderzoek volledig steunde op kwantitatieve surveydata, ontbreekt inzicht in hoe clubcultuur en veiligheid daadwerkelijk in de praktijk tot uitdrukking komen. Een kwalitatieve verdieping, bijvoorbeeld in de vorm van observaties tijdens clubactiviteiten, kan waardevolle aanvullende informatie opleveren. Zulke methoden maken zichtbaar hoe informele regels worden toegepast, hoe leden elkaar daadwerkelijk aanspreken, en op welke manieren veiligheid in de dagelijkse praktijk beleefd wordt. Door kwantitatieve en kwalitatieve benaderingen te combineren, kan toekomstig onderzoek een vollediger beeld schetsen van de rol van clubcultuur in het versterken van veiligheidsgevoel binnen amateurverenigingen.

5. Neem aanvullende verklarende factoren mee

Het is zinvol om breder te kijken dan clubcultuur alleen. Andere factoren zoals de fysieke inrichting van het clubhuis, de aanwezigheid van vertrouwenspersonen, of de rol van bestuur en trainers kunnen ook invloed hebben op hoe veilig leden zich voelen. Vervolgonderzoek kan proberen deze factoren expliciet mee te nemen, zodat een vollediger en realistischer beeld ontstaat.

Door vervolgonderzoek te richten op bredere, diepere en dynamischere inzichten en tegelijk oog te blijven houden voor de context van amateurverenigingen, kan het sociaalwetenschappelijk begrip van veiligheid in sportclubs worden versterkt én praktisch toepasbaar worden gemaakt.

Literatuurlijst

- Avrotros. (2024). *Schreeuwende ouders langs het veld: Waar ligt de grens?* <https://www.avrotros.nl>
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Prentice-Hall.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Bureau Aanspreekbaarheid & Veiligheid. (z.d.). *Agressie op de amateurvelden: Monitor 2023*. Bureau Aanspreekbaarheid & Veiligheid.
- Bureau Aanspreekbaarheid & Veiligheid. (2025). *Naar een sterkere clubcultuur: Informele structuren in het amateurvoetbal*. Bureau Aanspreekbaarheid & Veiligheid.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and class conflict in industrial society*. Stanford University Press.
- Deklerck, J. (2020). Gedragsverwachtingen en groepsdynamiek in de sportclub. In Vlaamse Sportfederatie (Red.), *Handboek sociaal veilige sportomgevingen* (pp. 88–101). Politeia.
- Elias, N., & Dunning, E. (1986). *Quest for excitement: Sport and leisure in the civilizing process*. Basil Blackwell.
- Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken. (z.d.). *Supportersprojecten en sociale veiligheid in voetbalcontexten*. FOD.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Basic Books.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Anchor Books.

- Heinze, J. E., Suter, J., & Ward, L. M. (2017). Normative climates and the acceptance of aggression in sports. *Journal of Sport and Social Issues*, 41(3), 208–226. <https://doi.org/10.1177/0193723516682082>
- Koninklijke Nederlandse Hockey Bond. (2023). *Gedragscode trainers en ouders – Toolkit sociale veiligheid*. KNHB.
- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond. (2022). *Pedagogisch beleidskader: Veilig sporten begint bij jezelf*. KNVB.
- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond. (2024). *Incidentenrapport amateurvoetbal seizoen 2023–2024*. KNVB.
- Koninklijke Nederlandse Voetbalbond, Afdeling Noord. (2024). *Ledenoverzicht en indeling amateurverenigingen Friesland*. KNVB Noord.
- Luhmann, N. (1979). *Trust and power*. Wiley.
- Maas, C. J. M., & Hox, J. J. (2005). Sufficient sample sizes for multilevel modeling. *Methodology*, 1(3), 86–92. <https://doi.org/10.1027/1614-2241.1.3.86>
- Mulier Instituut. (2023). *De sociale waarde van sportverenigingen in Nederland*. Mulier Instituut.
- NOC*NSF. (2021). *Toolkit veilig sportklimaat: Van beleid naar praktijk*. Centrum Veilige Sport Nederland.
- NOS. (2024). *Incidenten op de amateurvelden stijgen: “Normvervaging neemt toe”*. Nederlandse Omroep Stichting.
- Pointer. (2024). *Reactieve maatregelen in het amateurvoetbal: Symptoombestrijding?* KRO-NCRV.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

-
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918–924. <https://doi.org/10.1126/science.277.5328.918>
- Spaaij, R., & Schailée, H. (2021). Informal social control in sports clubs: A socio-cultural perspective. *Sport in Society*, 24(6), 994–1010. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1790582>
- Stol, W. P., & Van der Aa, S. (2021). Grensoverschrijdend gedrag in sportverenigingen: Tussen cultuur en beleid. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 20(4), 17–33.
- Van der Meulen, R., Elffers, H., & Jansen, M. (2020). Veiligheid in sport: De invloed van teamcultuur en groepsnormen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 62(2), 115–133.
- Van Stokkom, B. (2007). *Wat een ander doet: Aanspreken en normhandhaving in de publieke ruimte*. Boom Lemma.
- Van Stokkom, B., & Van den Brink, G. (2018). *Veiligheid als sociale ordening: Vertrouwen, normering en handhaving*. Amsterdam University Press.
- Van Voorhis, C. W., & Morgan, B. L. (2007). Understanding power and rules of thumb for determining sample sizes. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 3(2), 43–50.
- Verwey-Jonker Instituut. (2003). *Agressie op het voetbalveld: Sociale structuren als risico of bescherming*. Verwey-Jonker Instituut.
- Wacquant, L. (2004). *Body & soul: Notebooks of an apprentice boxer*. Oxford University Press.

Bijlagen

Bijlage 1 - Opzet enquête

Bijlage 2 - Histogrammen kernvariabelen

Bijlage 1 - Opzet Enquête

Waar gaat de enquête over en wat heb ik eraan?

Beste deelnemer,

Deze vragenlijst gaat over hoe jij de sfeer, omgang en het veiligheidsgevoel binnen jouw voetbalclub ervaart. Het invullen duurt ongeveer 5 minuten en je antwoorden worden volledig anoniem verwerkt.

Deze enquête is onderdeel van een samenwerking met Sport Fryslân. Als minstens 5 leden van jouw vereniging meedoen, ontvangt de club een terugkoppeling van de resultaten. Op basis daarvan kan de vereniging ook een afspraak maken met de clubondersteuner van Sport Fryslân voor een vrijblijvend gesprek.

Alvast bedankt voor je deelname!

Over je deelname

Meedoen aan dit onderzoek

Deze vragenlijst gaat over veiligheid en clubcultuur binnen het amateurvoetbal in Friesland, en wordt uitgevoerd in samenwerking met Sport Fryslân. Het onderzoek maakt deel uit van een masterscriptie Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. De vragen gaan zowel over jouw persoonlijke ervaringen als over hoe jij de sfeer, omgang en veiligheid binnen jouw vereniging beleeft. Deelname is volledig vrijwillig en je kunt op elk moment stoppen zonder opgaaf van reden.

Wat gebeurt er met jouw gegevens?

De gegevens worden vertrouwelijk en pseudo-anoniem verwerkt en uitsluitend gebruikt voor dit onderzoek.

Je antwoorden zijn niet rechtstreeks herleidbaar tot jou als persoon.

De data worden veilig opgeslagen op de beveiligde Y-schijf van de Rijksuniversiteit Groningen.

Alleen de onderzoeker en scriptiebegeleider hebben toegang tot de gegevens.

Na afronding van de scriptie worden alle gegevens vernietigd.

Contact

Voor vragen over dit onderzoek kun je contact opnemen met:

David Schootstra – d.a.schootstra@student.rug.nl

Toestemming

Door op “JA, ik geef toestemming” te klikken, geef je aan dat:

- Je voldoende bent geïnformeerd over het doel en de werkwijze van dit onderzoek;
- Je begrijpt wat deelname inhoudt;
- Je vrijwillig besluit deel te nemen;
- Je toestemming geeft voor de verwerking van jouw gegevens zoals hierboven beschreven.

O Ja, ik ga akkoord

O Nee, ik ga niet akkoord

Inleiding

We beginnen met een paar algemene vragen over uzelf en uw rol binnen de vereniging

Vraag 1 - Wat is uw leeftijd?

Open vraag

Vraag 2- Wat is uw geslacht?

Open vraag

Vraag 3- Van welke vereniging bent u lid?

Open vraag

Vraag 4 - Wat is uw functie binnen de vereniging?

O Bestuurslid

O Speler

O Trainer

O Vrijwilliger

O Supporter / ouder

O Anders namelijk:

Clubcultuur

In dit onderdeel krijg je een aantal stellingen over de cultuur binnen jouw vereniging. Je kunt per stelling aangeven in hoeverre je het ermee eens bent, van helemaal mee oneens tot helemaal mee eens. De vragen gaan over hoe mensen zich gedragen, welke normen belangrijk zijn, en hoe de omgang en invloed tussen leden eruitziet.

Vraag 1 - Op mijn club groet je elkaar als je binnenkomt.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 2 -Als iets moet gebeuren, zoals opruimen of klaarzetten, helpen leden meestal vanzelf.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 3 -Binnen mijn club is het meestal duidelijk hoe je je hoort te gedragen, ook als dat niet expliciet is uitgelegd.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 4 -Je merkt wat normaal is op de club door hoe anderen zich gedragen.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 5 -Op onze club vinden we het belangrijker dat iedereen zich welkom voelt dan dat we altijd winnen.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 6 -Het is vanzelfsprekend dat je je respectvol opstelt tegenover anderen op de club.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 7 -Wie zich inzet voor de club krijgt daar waardering voor van anderen.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 8 -Leden vinden het belangrijk dat je je aanpast aan hoe we hier met elkaar omgaan.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 9 -Sommige leden hebben vanzelfsprekend meer invloed op hoe dingen gaan binnen de club.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 10 -Oudere of meer betrokken leden geven vaak het goede voorbeeld in gedrag.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 11 -Iedereen voelt zich vrij om een ander aan te spreken op gedrag.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Veiligheidsgevoel

In dit onderdeel staan stellingen over hoe veilig jij je voelt binnen jouw vereniging. Het gaat hierbij niet om fysieke veiligheid, maar om sociale veiligheid: voel je je op je gemak, weet je bij wie je terechtkunt, en durf je anderen aan te spreken of zelf aangesproken te worden?

Vraag 1 - Ik voel me veilig binnen mijn vereniging.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 2 - Als er iets gebeurt dat niet oké is, weet ik bij wie ik terechtkan.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 3 - Ik ervaar dat leden respectvol met elkaar omgaan.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 4 - Ik voel me vrij om mijn mening te geven binnen de club.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Omgang binnen de club

Binnen een vereniging spelen niet alleen formele regels een rol, maar vooral ook de manier waarop leden met elkaar omgaan. De volgende vragen gaan over onderlinge verwachtingen, steun en het aanspreken van elkaar in dagelijkse situaties.

Vraag 1 - Ik weet wat ik van anderen kan verwachten, en wat zij van mij verwachten.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 2 - Leden spreken elkaar aan op ongepast gedrag, ook als er geen formele regels zijn.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 3 - Ik voel dat ik word gesteund als ik iemand aanspreek op grensoverschrijdend gedrag.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 4 - Iedereen voelt zich vrij om iets te zeggen als er iets misgaat.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 5 - Ik voel me verbonden met andere leden van mijn club.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 6 - Leden van mijn club helpen elkaar als iemand in een moeilijke situatie zit.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

☐ Eens

☐ Helemaal eens

Vraag 7 - Bij mijn vereniging weet iedereen ongeveer wat gepast is, zonder dat het is opgeschreven.

☐ Helemaal oneens

☐ Oneens

☐ Neutraal

O Eens

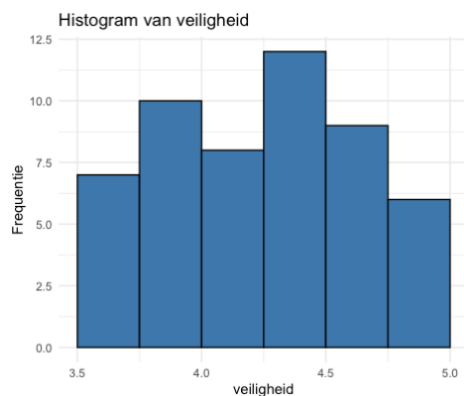
O Helemaal eens

Bedankt voor het invullen!

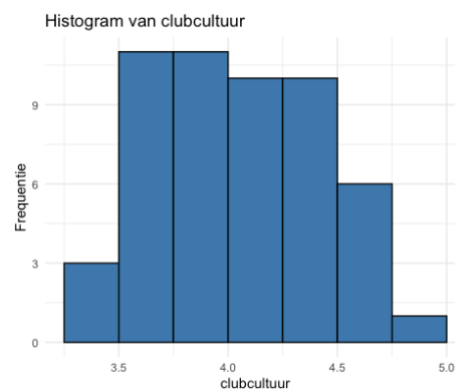
Fijn dat je hebt bijgedragen aan dit onderzoek naar clubcultuur en veiligheidsgevoel binnen het amateurvoetbal. Jouw mening helpt om verenigingen in Friesland veiliger te maken.

Bijlage 2 – Histogrammen kernvariabelen

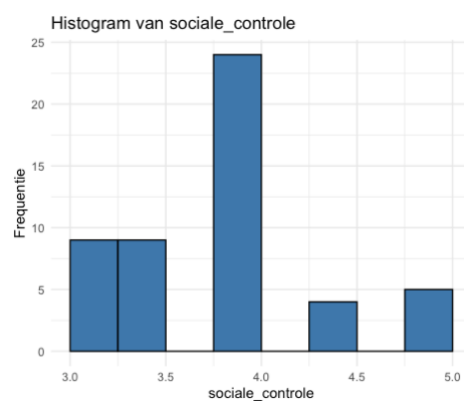
Histogram veiligheidsgevoel

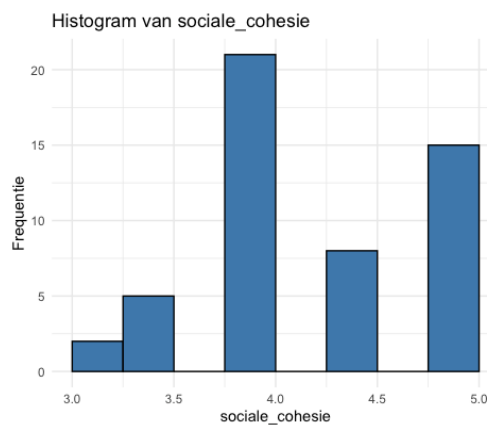
Histogram clubcultuur

Histogram sociale controle

Histogram sociale cohesie

Histogram sociale inbedding

